

Motiven bakom finländska företags miljöredovisning

Jonathan Andersson

Examensarbete
Företagsekonomi
2010

Jonathan Andersson

EXAMENSARBETE	
Arcada	
Utbildningsprogram:	Företagsekonomi
Identifikationsnummer:	3194
Författare:	Jonathan Andersson
Arbetets namn:	Motiven bakom finländska företags miljöredovisning
Handledare (Arcada):	Ann-Christine Sved
Uppdragsgivare:	-
Sammandrag: Diskussionen om miljön och debatterna kring miljöfrågor har snart förts i fyra decennier. På 1990-talet eskalerade miljödiskussionen i Finland och företagen började inse vilken miljöpåverkan deras verksamhet har. I Finland utgavs de första frivilliga miljöredovisningarna år 1992 och två år senare togs de första miljöledningssystemen i bruk. Det finns inga lagar i Finland som kräver att företag använder sig av miljöledningssystem eller publicerar en miljöredovisning. Syftet med denna undersökning är att redogöra för motiven bakom tre finländska företags miljöredovisning och varför de använder sig av miljöledningssystem. Undersökningen gjordes med en kvalitativ metod och en deduktiv strategi. Tre företag intervjuades angående deras miljöredovisningar. Företagen var Tikkurila, Componenta och Neste Oil. Företagen är alla belägna i södra Finland och använder sig av miljöledningssystemen ISO 14001 och/eller EMAS och de miljöredovisar enligt GRI:s riktlinjer. Svaren från intervjuerna har jämförts med teorin och analyserats med hjälp av Svante Beckmans 4N-typologi. Enligt 4N-typologin finns det fyra grundläggande motiv som beskriver ”varför vi gör som vi gör”. Motiven är Nöjes-, Nytto-, Norm- och Nödmotivet. Resultatet av undersökningen visar att endast Tikkurila och Neste Oil kunde motivera användningen av ett miljöledningssystem. Undersökningsföretagen hade mycket likadana motiv för miljöredovisningen. Nytto-, Norm- och Nödmotiven fanns i alla företag, medan Nöjesmotivet endast förekom i Tikkurila.	
Nyckelord:	Miljöredovisning, hållbarhetsredovisning, miljöledningssystem, ISO 14001, GRI (Global Reporting Initiative), EMAS (Eco Management and Audit Scheme), 4N-typologi
Sidantal:	67
Språk:	Svenska
Datum för godkännande:	22.11.2010

DEGREE THESIS	
Arcada	
Degree Programme:	Business administration
Identification number:	3194
Author:	Jonathan Andersson
Title:	The motives behind Finnish companies Environmental Statements
Supervisor (Arcada):	Ann-Christine Sved
Commissioned by:	-
Abstract: The discussion about the environment and the debates regarding environmental issues has been taking place for almost four decades. The environmental discussion in Finland started to escalate in the 1990s and the Finnish companies began to understand the environmental impact of their activities. The first Finnish voluntary environmental reports were published in 1992 and two years later was the first environmental management system (EMS) in use. There are no laws in Finland that require companies to use an environmental management system or the publication of an environmental statement. The purpose of this study is to describe the motives behind three Finnish companies' environmental statement and the use of an environmental management system. The study was conducted with a qualitative approach and a deductive strategy. Three companies were interviewed about their environmental statement. The companies were Tikkurila, Componenta and Neste Oil. The companies are all located in southern Finland and are using environmental management systems ISO 14001 and/or EMAS and they publish an environmental report in accordance with the GRI guidelines. The responses from the interviews have been compared with theory and analyzed using Svante Beckmans 4N-typology. According to the 4N-typology there are 4 basic motives that describe "why we do what we do". The motives are Entertainment, Utility, Norm and Necessity. The result of the survey shows that only Tikkurila and Neste Oil could justify the use of an environmental management system. The survey companies had very similar motives for environmental reporting. The Utility, Norm and Necessity motives were all found in the survey companies but the Entertainment motive was only to be found in Tikkurila.	
Keywords:	Environmental reporting (-statements), sustainability reporting, environmental management system (EMS), ISO 14001, GRI (Global Reporting Initiative), EMAS (Eco Management and Audit Scheme), 4N-typology
Number of pages:	67
Language:	Swedish
Date of acceptance:	22.11.2010

INNEHÅLL

Figurer	7
1. INLEDNING	9
1.1 Problemdiskussion och – formulering	10
1.2 Syfte	12
1.3 Avgränsning.....	12
1.4 Definitioner	12
2. TEORETISK REFERENSRAM	13
2.1 Miljöredovisning.....	13
2.1.1 Varför miljöredovisar man?	14
2.1.2 Varför miljöredovisar man inte?.....	15
2.2 Miljöledningssystem	17
2.2.1 Ytterligare motiv för användning av miljöledningssystem	19
2.2.2 Olika miljöledningssystem	20
EMAS – Eco Management and Audit Scheme	20
ISO 14001	22
GRI – Global Reporting Initiative.....	25
2.3 4N-typologi	26
2.3.1 Nöjesmotivet.....	28
2.3.2 Nyttomotivet.....	29
2.3.3 Normmotivet	29
2.3.4 Nödmotivet	30
2.4 Tidigare forskning med hjälp av 4N-typologin	30
3. METODIK	31
3.1 Kvalitativ & kvantitativ forskningsmetod	31
3.2 Kvalitativ forskningsmetod.....	32
3.2.1 Den kvalitativa forskningsprocessen	32
3.3 Kvalitativa intervjuer	33
3.3.1 Ostrukturerade intervjuer.....	34
3.3.2 Semistrukturerade intervjuer	34
Intervjuguide	34
3.4 Analys och tolkning av data.....	36
3.5 Undersökningens trovärdighet	36
3.5.1 Reliabilitet.....	36
3.5.2 Validitet.....	37
3.6 Genomförandet av undersökningen	37

4. RESULTAT OCH ANALYS	38
4.1 Tikkurila	39
4.1.1 <i>Intervju med Pekka Kotilainen 22.4.2010</i>	39
4.2 Componenta	43
4.2.1 <i>Intervju med Matti Rousku 29.4.2010</i>	43
4.3 Neste Oil.....	48
4.3.1 <i>Intervju med Kaisa Lipponen 25.8.2010</i>	49
4.4 Jämförelse av företagen.....	53
4.5 Analys enligt Svante Beckmans 4N-typologi.....	56
5. SAMMANFATTNING & SLUTSATSER.....	59
5.1 Sammanfattning av analysen	59
5.2 Slutsatser.....	62
5.3 Förslag till vidare forskning.....	63
Källor	64
Bilagor	67

FIGURER

Figur 1. Grundprinciperna för ett miljöledningssystem	s. 18
Figur 2. EMAS struktur och funktion i Finland	s. 21
Figur 3. Huvudkomponenterna i ISO 14001	s. 23
Figur 4. Motiven för ett företags miljöredovisning	s. 27
Figur 5. De huvudsakliga stegen i en kvalitativ forskning	s. 33

Tabeller

Tabell 1. Varför man inte miljöredovisar	s. 16
Tabell 2. Huvudkomponenter och systemelement i ISO 14001	s. 24
Tabell 3. Skillnader mellan en kvantitativ och en kvalitativ forskningsmetod	s. 32
Tabell 4. Kategorisering enligt Svante Beckmans 4N-typologi	s. 56
Tabell 5. Motiven bakom en offentlig miljöredovisning	s. 60

Bilagor

Bilaga 1. Intervjuguide	
Bilaga 2. Intervju med Pekka Kotilainen →	Bilaga 5. Översatt till svenska
Bilaga 3. Intervju med Matti Rousku →	Bilaga 6. Översatt till svenska
Bilaga 4. Intervju med Kaisa Lipponen →	Bilaga 7. Översatt till svenska

FÖRORD

Jag vill börja med att tacka mitt radarpar Stefan Mattsson för ett tre år långt samarbete i Arcada som gav goda resultat. Jag tackar också Petri Lindfors för ett fungerande skol-skjutsarrangemang. Ett stort tack till min handledare Ann-Christine Sved för att hon har haft tålamod med mig. Jag tackar även Pete och Diana som lånat ut sitt hus för att jag i lugn och ro skulle kunna skriva på detta arbete. Slutligen tackar jag alla som stått ut med mig de senaste åren. Hoppas inte allt blod, svett och alla tårar var förgivet.

Sayonora,

Jonathan

1. INLEDNING

Miljöproblemens betydelse och debatterna kring miljön har snart förts i fyra decennier. Klimatet ändras och blir varmare, ozonlagret uttunnas, internationella miljöskyddsavtal undertecknas, nationella miljöadministrationer ökar, miljövänliga produkter har stor åtgång och i media förs miljödebatterna dagligen. Tusentals olika omständigheter, vars gemensamma nämnare är ”ekologi”, är redan vardag i vårt samhälle. (Järvelä & Wilenius 1996: 13.)

Samhällskritikerna började redan på 1970-talet fundera över människans inverkan på miljön och naturen, inte bara på lokal nivå, utan också framfört allt globalt (Järvelä & Wilenius 1996: 73). FN:s första internationella miljökonferens hölls i Stockholm, Sverige 1972 och resultaten blev Stockholmsdeklarationen. Stockholmsdeklarationen innehåller 26 principer, varav den 21:sta är grundläggande för den internationella miljörätten, som också är känd under namnet ”*no harm principle*” (Wikipedia 1). Sju år senare 1979, grundades det första omfattande klimatforskningsprogram (World Climate Programme) under klimatkonferensen i Genève (Järvelä & Wilenius 1996: 74). Under 1980-talet var det klimatförändringarna som var det hetaste samtalsämnet på de politiska arenorna. Detta bidrog till FN-rapporten *Vår gemensamma framtid* 1987 (också kallad för Brundtlandrapporten), där begreppet *Hållbar utveckling* slog igenom. Definitionen för hållbar utveckling är en utveckling som; ”*tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers förmåga att tillgodose sina behov*”. (Järvelä & Wilenius 1996: 74 & Wikipedia 2.)

På 1990-talet fortsatte klimat- och miljödiskussionen att eskalera. I Finland fördes en häftig miljödiskussion om skogsindustrins negativa påverkan på miljön diskussionen gällde bl.a. om användningen av klor, återvinningen av papper och skogsavverkningen. Senast då började företagen inse vikten av miljöfrågornas inverkan på deras verksamhet. Hittills hade företagen antingen bestridit eller förhållit sig passiva till miljödebatten och deras inverkan på miljön. Företagen blev mer öppna och engagerade sig i miljöfrågor, vilket gav upphov till den moderna miljöledningsinriktningen i Finland. (Se Lovio & Kuisma i Heiskanen 2004: 23.)

De första frivilliga miljöredovisningarna i Finland tillkom under åren 1992-1993. Lagarna angav standarden för hur miljöredovisningen skulle utformas. De första företagen som frivilligt redovisade sin verksamhets inverkan på miljön var Kemira, Fortum och M-Real. Redan 1994 togs de första miljöledningssystemen i bruk i Finland, föregångarna var Ekokem och Tikkurila. (Se Lovio & Kuisma i Heiskanen 2004: 23.). Det första miljöledningssystemet hette BS 7750 och var en engelsk standard som utkom 1992 och togs i bruk i Finland 1994. Senare ersattes BS 7750 systemet av ISO 14001 som är en internationell miljöledningsstandard som publicerades hösten 1996. Bland de första miljöledningssystem som användes i Finland fanns också EMAS miljöledningssystem, som var ett EU- initiativ som står för Eco Management and Audit Scheme (frivilligt miljölednings- och certifieringssystem). Systemet kunde användas redan våren 1996. En annan organisation som ger riktlinjer för hållbarhetsredovisning är GRI (Global Reporting Initiative). GRI modellen representerar en tredimensionell tillämpning av hållbar utveckling. Miljöperspektivet kopplas samman dels med företagets ekonomiska situation dels med dess sociala ansvar. Miljöledningssystemens huvudsakliga uppgift är att ge riktlinjer för hur en miljöredovisning kan och bör uppbyggas. (Se Lovio i Heiskanen 2004: 123-124, 177.)

1.1 Problemdiskussion och – formulering

Enligt de nya EU-anpassade redovisningsreglerna som trädde i kraft den 30 april 2005, vill EU-parlamentet ”helst” se en öppen redovisning av den policy och de program som företagen använder sig av för att minska miljöpåverkan. Men då miljöredovisningen främst grundar sig på frivillighet betyder det att företagen är osäkra på vad de skall redovisa och det kan ge ett stort tolkningsutrymme, menar Ola Hansén på revisionsföretaget Öhrlings PricewaterhouseCoopers. (Ringström, Miljörapporten 2006: 7.)

För att underlätta företags miljöredovisningsprocess har olika organisationer upprättat riktlinjer och standarder för företagens miljöredovisning i form av olika miljöledningssystem. Till miljöledningssystemen räknas de tidigare nämnda EMAS (Eco-Management and Audit Scheme), ISO 14001 (standard för miljöledningssystem). GRI

(Global Reporting Initiative) är ett ramverk för uppställningen av en hållbarhetsredovisning. Fördelen med att använda sig av ett miljöledningssystem är att systemet och företagets miljösituation kan granskas av en utomstående revisor, vilket kan öka allmänhetens och intressenternas förtroende gentemot företagets miljöarbete. (Brorson & Larsson, 1998: 16-17.)

Största delen av miljörapporteringen i Finland grundar sig på frivillighet. Företagen kan själva fritt välja strukturen och innehållet av miljöredovisningen. Företagens främsta motiv med att miljöredovisa sin verksamhet är i allmänhet att vinna förtroende bland intressenterna. Andra viktiga motiv kan vara att öka företagets inre miljömedvetenhet, att övertyga externa intressenter om företagets kapacitet och att visa åt sina samarbetsparter de områden som företaget finner viktiga. (Mätäsaho m.fl. 1999: 133-135.)

Enligt den finländska lagstiftningen måste företag och sammanslutningar känna till sina lagstadgade skyldigheter med avseende å miljön och också handla i enlighet med dem. Själva verksamheten styrs av bl.a. miljöskydds-, vatten-, avfalls-, naturvårds- och kemikalielagen. Verksamhetsutövare skall alltså dels känna till miljöriskerna och dels möjligheterna till att minska skadliga effekterna på miljön, samt skyldigheten att använda sig av bästa tillgängliga teknik för att minska utsläppen. Om verksamheten innebär en risk för förorening av miljön krävs ett miljötillstånd. Företag skall informera miljömyndigheterna om tillfälliga aktiviteter som kan skada miljön. Andra lagstadgade krav är ansvar för miljöförstöring, obligatorisk kontroll av vattendrag (ifall verksamheten förorenar/förändrar vattenstatusen). Verksamhetsutövaren måste även teckna en miljöskadeförsäkring om han idkar verksamhet som kräver miljötillstånd (Miljöministeriet 1, 2009.). Men det finns inga krav på att använda sig av ett miljöledningssystem för att redovisa verksamhetens miljöpåverkan och låta publicera en offentlig miljöredovisning!

Eftersom det inte finns några lagar i Finland som kräver användning av ett miljöledningssystem eller en offentlig miljöredovisning, vill jag undersöka vilka motiv tre finländska företag har för tillämpningen av ett specifikt miljöledningssystem och publicerande av en miljöredovisning.

För att kunna analysera de finländska företagens motiv vid användningen av miljöredovisning enligt vissa riktlinjer och/eller standarder, kommer jag att använda mig av Svante Beckmans 4N- typologi. Enligt den finns det fyra olika grundläggande motiv som beskriver ”varför vi gör som vi gör”. Dessa fyra motiv är; Nöjes-, Nytto-, Norm- och Nödmotivet (Bergström m.fl. 2002: 28-29.).

1.2 Syfte

Syftet med undersökningen är att redogöra för vilka motiv tre finländska företag har med sin miljöredovisning. Utöver det strävar studien efter att klargöra motiven bakom valet av ett miljöledningssystem (t.ex. EMAS) för miljöredovisningen. Genom att uppnå syftet bidrar studien till en inblick i finländska företags motiv för sin miljöredovisning.

1.3 Avgränsning

Jag kommer i denna studie att använda mig av en kvalitativ forskningsmetod med en deduktiv strategi. Metodiken utgörs av kvalitativa intervjuer med lämpliga personer i tre finländska företag som använder sig av ett miljöledningssystem för sin miljöredovisning. Företagen som valts till forskningsobjekt i denna studie bör använda sig av någon av dessa miljöledningssystem, standarder eller ramverk; EMAS, ISO-14001 eller GRI (Global Reporting Initiativ). Geografiskt sätt utförs forskningen i företag som är lokaliserade kring Borgå stad i Finland.

1.4 Definitioner

Miljöredovisning; Återkommer årligen, är en redovisning som understryker miljöfrågornas betydelse i ett företag. Miljöredovisningen ger en bild av den aktuella miljösitu-

ationen och beskriver åtgärder (tekniska och organisatoriska) för den fortsatta uppföljningen av miljöfrågorna. (Brorson & Larsson, 1998: 151.)

Miljöledning; En övergripande strategi för företagsledningen att ta hand om miljöfrågorna. I praktiken innebär det att minimera miljöpåverkan av företagets processer; produkter och tjänster. (Brorson & Larsson, 1998: 11.)

Miljöledningssystem; En åtgärd för att vidareutveckla miljöarbetet i ett företag eller i en organisation. Kan integreras med företagets övriga styrsystem. Det Övergripande syftet är att förbättra företagets miljöprestanda. (Brorson & Larsson, 1998: 15.)

Miljöpolicy; Uttalandet av en organisation eller ett företag om sina intentioner och principer för den egna totala miljöprestanda som är grunden för åtgärder och definierar de övergripande och detaljerade miljömålen. (Almgren & Brorson, 2003: 180.)

Hållbarhetsredovisning; En redovisning som innehåller information om en organisations prestanda inom miljöområdet, men som också tar upp organisationens samhälls ansvar och ekonomiska prestanda. GRI (Global Initiative Reporting) erbjuder riktlinjer för hur en hållbarhetsredovisning kan utformas. (Almgren & Brorson, 2003: 185.)

2. TEORETISK REFERENSRAM

2.1 Miljöredovisning

Redovisning är en teknik som skall hålla reda på ekonomiska transaktioner och den har även sagts vara en pådrivare för skriftspråkets utveckling. Redovisning av typen inventering har sitt ursprung 5 000 år tillbaka, alltså betydligt före vi började använda oss av dubbel bokföring eller av den yngsta versionen av redovisning till dags datum dvs. miljöredovisning. Miljöredovisningens historia är så ledes sett mycket ung och modern.

Man brukar säga att förutsättningarna för miljöredovisningen uppkom i slutet av 1960-talet och i början av 1970-talet. Det var främst forskare som började inse organisationernas inverkan på miljön. Genombrottet för miljöredovisningen brukar sägas löpa samman med FN:s rapport; Vår gemensamma framtid dvs. Brundtlandrapporten 1987. De första böckerna som behandlade begreppet miljöredovisning skrevs i slutet av 1980-talet och dessa gav även företag impulser att börja beakta miljöaspekterna. (Bergström m.fl. 2002: 20-21.)

I Finland nappade man på miljöredovisningen i ett tidigt skede, även om vårt västra grannland var snäppet före. De första miljöredovisningarna av finländska företag gavs ut 1992-1993. Medan de första miljöledningssystemen togs i bruk ca ett år senare. Det var heta diskussioner om skogsindustrieföretagens miljöinverkan som bidrog till att finländska företag öppet ville visa huruvida deras verksamhet påverkar miljön. År 1996 grundades Finlands miljöledningsförening, vars uppgift var att förbättra den privata och offentliga sektorns miljösamarbete och miljöskolning. Under 2000-talet har finländska företag godkänt miljöredovisning som en allmän typ av redovisning och det fanns år 2001 redan över 50 företag som öppet redovisade sin verksamhets miljöpåverkan. (Se Lovio & Kuisma i Heiskanen, 2004: 23-26.). På 2000-talet började de separata miljöredovisningarna försvinna och ersättas av hållbarhetsredovisningar eftersom karven på företags samhällsansvar ökat (Larsson & Ljungdahl, 2005: 13).

2.1.1 Varför miljöredovisar man?

Olika företag och branscher har ofta olikartade skäl till varför de miljöredovisar. Men de huvudsakliga orsakerna bakom miljöredovisning är transparens av verksamheten, ökande av de anställdas och allmänhetens förståelse, förtroende och intresse samt tillfredsställa myndigheternas krav. Med miljöredovisningarna vill ett företag visa intressenterna vilka ambitioner företaget har på miljöområdet och hurdan miljötrenderna varit de föregående åren. Företagen har förstått vilket mervärde miljöredovisningen kan ge och nuförtiden används den även som ett marknadsföringsmedel (Brorson & Larsson, 1998: 150-151, 153.).

Miljöredovisningen brukar alltså ses som en inre och yttre kommunikationskälla, där det mest centrala begreppet är öppenhet och den yttre kommunikationen av miljöfrågorna. Den sist nämnde ger också möjlighet för företagets personal att ta ställning till miljöfrågorna. Från detta perspektiv kan man säga att miljöredovisningen är en:

- Investering för framtiden: analys av miljöaspekternas möjligheter och hot, samt ett inre verktyg mellan ledningen och personalens kommunikation
- Miljöledningsverktyg för kommande år: planering av miljöfrågornas kontinuerliga förbättring och utbildningsverktyg mellan ledning och personal
- Kommunikationsverktyg för intressentgrupper: svarar på centrala miljöfrågor och erbjuder företagets synpunkter

(Heiskanen, 2004: 179.)

Miljöredovisningen har alla de samma syften som den traditionella finansiella redovisningen. De övergripande syftena är ansvar, resultatberättelse och styrning. Alla dessa syften hittas även i miljöredovisningen. De olika syftena har sedan primära användare av redovisningens information. De primära användarna för ansvarssyftet kan vara företagets intressenter, för resultatberättelsesyftet; ägare och företagsledning och för styrningssyftet; företagsledningen och personal. (Bergström m.fl. 2002: 22-23.)

2.1.2 Varför miljöredovisar man inte?

Man kan också välja att inte miljöredovisa, men varför? Detta kan förklaras utifrån dimensionerna kunnande (i termer av att inneha kompetens) och vilja (i termer av att avdela resurser). Denna kategorisering (Tabell 1) ger fyra olika slags orsaker till varför företag väljer att inte miljöredovisa sin verksamhet. Dessa är; fallhöjdsrädsla, på jakt efter kunskap, varför ta risken och affärerna först.

Tabell 1. Varför man inte miljöredovisar

	Kunnande	Inget Kunnande
Vilja	Fallhöjdsrädsla	På jakt efter kunskap
Ingen vilja	Varför ta risken	Affärerna först

(Bergström m.fl. 2002: 36.)

Fallhöjdsrädsla: Fallhöjdsrädsla är en av orsakerna varför företag låter bli att miljöredovisa miljöaspekterna även om det har tillgängliga resurser och kompetens. Orsaken är att företaget kan vara duktiga på att hantera miljöfrågorna inom de flesta verksamhetsområdena, men har också i organisationen ett så kallat ”svart får” t.ex. en produktionsanläggning som ännu inte når upp till de allmänt godkända miljömålen. Ifall företaget skulle välja att miljöredovisa även om alla miljömålen inom alla verksamhetsområden inte uppfylls, finns det risk för hård kritik samt förlorad trovärdighet bland de yttre intressenterna och myndigheterna. (Bergström m.fl. 2002: 37.)

På jakt efter kunskap: Den allmänna uppfattningen är att miljöredovisning fordrar stor teknisk kunskap inom olika industriella processer, tjänsteprocesser och dess effekter på miljön. Utöver det bör företaget hitta, sortera, presentera och distribuera tekniska mätetal och annan relevant information för olika intressenter. Detta innebär att det behövs kompetent personal för att utföra dessa uppgifter och ofta behövs också konsultationshjälp inom miljöteknik, ekonomi och presentationsteknik. Därför kan det vara svårt för ett företag att hitta rätt kompetens, välja ett miljöledningssystem och framförallt kolla om det är ekonomiskt möjligt att utföra, då miljöredovisningen ofta innebär stora ekonomiska satsningar. Alla dessa faktorer kan bidra till att företaget anser att tröskeln för att miljöredovisa sin verksamhet blir alltför hög. (Bergström m.fl. 2002: 37-38.)

Varför ta risken: Det finns många företag som skulle ha kompetens och möjligheter att miljöredovisa, men väljer att avstå från det. Dessa kan t.ex. vara konsultföretag och revisionsbolag som själva säljer tjänster för miljöredovisning. De kan tycka att de inte behöver miljöredovisa sin verksamhet eftersom de definierar sig som tjänsteföretag där miljöförhållanden inte behöver redovisas för yttre intressenter. Dessa konsultföretag som erbjuder tjänster inom teknik, miljö, och kommunikation är oftast relativt små och saknar dessutom den inre infrastrukturen för att producera miljörapporter för intressen-

ter. Andra skäl kan vara att de inte vill slösa bort debiterbar tid genom att själva producera och ha en miljöredovisning. (Bergström m.fl. 2002: 38.)

Affärerna först: De flesta företag som miljöredovisar är stora börsnoterade organisationer. Miljöredovisning hittas också bland kommuner och i den offentliga sektorn. De små och medelstora företagen satsar inte alls lika mycket på miljöredovisning, även om de till antalet är betydligt flera. Detta beror på att de saknar tid, kunskap och resurser. För dem kommer de traditionella affärerna först dvs. det som ger brödet på bordet och ifall det blir tid, ork och pengar över kan det vara att de väljer att granska miljöfrågorna noggrannare. (Bergström m.fl. 2002: 38-39.)

2.2 Miljöledningssystem

Miljöledning handlar om den allomfattande strategin för en företagsledning att ta hand om miljöfrågorna. I praktiken innebär det att minimera miljöpåverkan av företagets processer, produkter och tjänster, men också att finna nya affärsmässiga möjligheter genom det egna miljöbeteende. Ur företagsledningens perspektiv har miljöledningssystemen ett antal centrala syften; Förbättrad kontroll och minskad miljöpåverkan samt utveckling av affärsmöjligheter. (Brorson & Larsson, 1998: 11.)

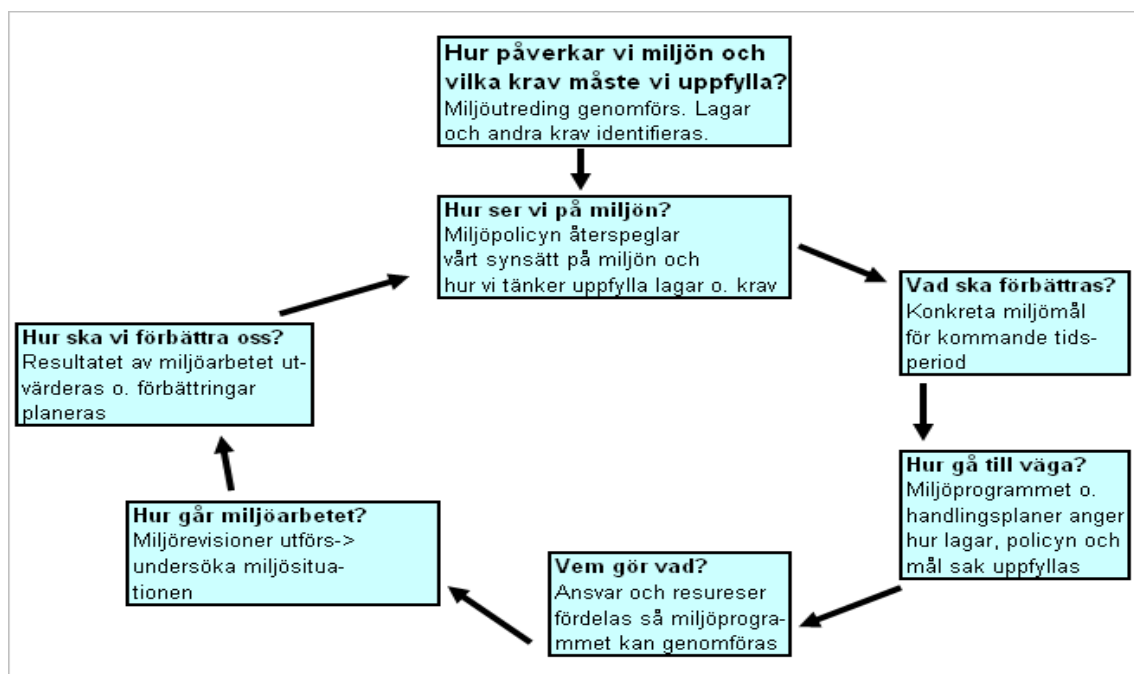
En åtgärd för att vidareutveckla miljöarbetet inom ett företag eller i en annan organisation är att införa ett standardiserat miljöledningssystem (EMS – Environmental Management System). Systemet skall integreras med företagets övriga styrsystem och det skall riktas mot verksamhetens olika former av miljöpåverkan. Orsakerna varför det löner sig att använda ett standardiserat miljöledningssystem är att miljöredovisningen på så sätt kan bedrivas mer strukturerat samt granskas av en utomstående miljökontrollant. Granskningen av en utomstående revisor kan dessutom öka allmänhetens och intressenternas förtroende för organisationens miljöarbete. ISO 14001, EMAS är standardiserade miljöledningssystem som skall ge riktlinjer för miljöredovisningens uppbyggnad, struktur och distribution (Brorson & Larsson, 1998: 11.)

Det mest centrala syftet för användningen av ett miljöledningssystem är att förbättra företagets miljöprestanda. Miljöledningssystemet är således ett verktyg för att redovisa verksamhetens miljöpåverkan. Efter upprättande av systemet kan företaget lättare kontrollera och begränsa sin miljöpåverkan. Miljöledningssystemet bidrar också till genomförandet av företagets miljöpolicy. Ett miljöledningssystem bör omfatta följande aktiviteter:

- Utvärdering av företagets alla verksamheter och aktiviteter som kan medföra någon form av påverkan på miljön
- Utveckling av en uppsättning systemkomponenter för styrning och kontroll av företagets miljöaspekter; miljömål, utbildning, miljömätningar och miljörevisioner
- Samverkan mellan de ovannämnda aktiviteterna och korrigeringsmekanismer så företaget ges möjlighet att korrigera avvikelser från de uppsatta miljömålen.

(Brorson & Larsson, 1998: 15-16.)

Miljöledningssystemen har många likheter till olika kvalitetssystem och i figur 1 redovisas grundprinciperna i ett miljöledningssystem. (Brorson & Larsson, 1998: 15.)

Figur 1. Grundprinciperna för ett miljöledningssystem (Brorson & Larsson, 1998: 15.)

2.2.1 Ytterligare motiv för användning av miljöledningssystem

Miljöledningssystemen skall skapa ordning på ett företags miljöarbete och komplettera målstyrningen av organisationen. Det finns många välkända motiv till användningen av ett miljöledningssystem. (Almgren & Brorson, 2003: 7-8.)

Det första motivet är kunderna och leverantörerna. Många kunder och olika företag tar idag miljöfrågor på allvar och kräver också miljöhänsyn av sina leverantörer. I praktiken betyder det att företag kräver att deras underleverantörer inför miljöledningssystem och att produkten uppvisar vissa miljöegenskaper. (Almgren & Brorson, 2003: 7-8.)

Det andra motivet är att säkerställa att miljölagstiftningen följs. Grundkraven i alla miljöledningssystem är att uppfylla gällande miljölagstiftning. Miljöledningssystemet skapar därmed förutsättningar för att miljölagstiftningen följs och tillämpas i företagets rutiner och aktiviteter. (Almgren & Brorson, 2003: 7-8.)

Att attrahera medarbetare och skapa bättre relationer till offentligheten är det tredje motivet. Dagens ungdomar är ofta mycket mer medvetna om miljöhoten och undersökningar har visat att företag som aktivt sköter sitt miljöarbete har bättre förutsättningar att i framtiden locka till sig kompetent personal. Dessutom ställer också investerare och olika fonder striktare krav på företagens miljöansvar. Utöver detta förstärks företagets samhällsimage genom en bra och effektiv hantering av miljöfrågorna. (Almgren & Brorson, 2003: 7-8.)

Det fjärde motivet kan anses vara en effektivare resursanvändning och minskade risker. Ett mindre råvaruintag och en effektiv resursanvändning, en ökad effektivitet samt minskade miljörisker krymper också kostnaderna. Den ökade produktiviteten härstammar från ökad motivation hos de anställda (tack vare miljöpolitiken). Dessutom kan också kostnader som uppstår pga. konflikter med diverse miljöaktivistgrupper minskas. (Almgren & Brorson, 2003: 7-8.)

De sista motiven är ökande av miljömedvetenhet och förhoppning av minskad lagstiftning. De anställdas miljömedvetenhet är ofta lika hög som företagsledningen och miljöledningssystemen fungerar här som en drivkraft för miljömedvetenhet både inom företaget och till allmänheten. Tack vare miljöledningssystemen kan kanske också miljölagstiftningen minskas, eftersom det inte i framtiden behöver finnas behov för fler detaljerade miljölagar och -bestämmelser. (Almgren & Brorson, 2003: 7-8.)

2.2.2 Olika miljöledningssystem

I min undersökning har jag valt att redogöra för användningen av två stycken miljöledningssystem. Dessa är EMAS (Eco Management and Audit Scheme) och ISO 14001. GRI (Global Reporting Initiative) som är ett ramverk för uppställningen av en hållbarhetsredovisning behandlas även i detta kapitel. GRI framförs i detta kapitel eftersom många företag som använder sig av ett miljöledningssystem också redovisar enligt GRI:s riktlinjer.

EMAS – Eco Management and Audit Scheme

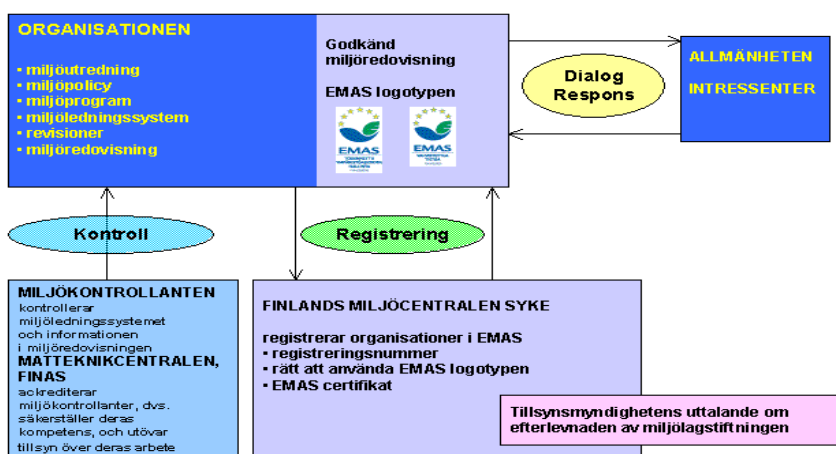
EMAS är en förkortning av Eco Management and Audit Scheme. EMAS är den Europeiska unionens miljöstyrnings- och miljörevisionsordning. Det är ett frivilligt system vars syfte är att främja miljöstyrning inom företag och organisationer, samt att samtidigt informera allmänheten om de deltagande företagens miljöpåverkan. Huvudsyftet med EMAS-rapportering är att företag som åtagit sig att tillämpa EMAS-redovisning kan förstås och jämföras över hela Europa samt bidra till en bättre miljö. EMAS redovisning är offentlig, vilket ger alla intressenter möjlighet att bekanta sig med ett företags miljöpolicy och -påverkan. (Svenska Miljöstyrningsrådet AB, 2002.)

Organisationer som inför en EMAS-redovisning skall identifiera sina väsentliga miljöförhållanden och brister i dem. Därefter bör företagen sätta upp miljömål för sig efter de

utgångspunkter som berör företaget. Därför är EMAS miljöstyrningssystem industrins möjlighet att redogöra för sina prioriteringar och samtidigt beskriva hur de bedriver sitt miljöarbete. Företag som infört EMAS-redovisning kommer på lång sikt att bidra till en växande miljödebatt och samtidigt attrahera nya affärsförhållanden. Öppenhet och trovärdighet är två nyckelbegrepp vid arbetet med EMAS-redovisningen. (Svenska Miljöstyrningsrådet AB, 2002.)

EMAS-organisationerna förbinder sig att följa den gällande miljölagstiftningen, att ständigt förbättra miljöprestanda och att offentliggöra sitt miljöarbete. En extern revisor (miljökontrollant) skall kontrollera att systemet tillämpas effektivt och godkänna uppgifterna i en organisations miljörapport. Detta stärker trovärdigheten för företagets miljöåtgärder. Då en organisation registreras i EMAS, får den tillgång till ett EMAS-certifikat och -logotyp som den kan använda i sin yttre och inre kommunikation. I Finland registreras EMAS-organisationerna av Finlands miljöcentral. Mätteknikcentralen i Finland utser miljökontrollanterna och säkerställer deras kompetens (Miljöministeriet 2, 2009.).

År 2001 uppstod den nya EMAS-förordningen (761/2001) som säger att EMAS är ett miljöledningssystem som skall uppfylla kraven i den internationella standarden ISO 14001. Det betyder att ISO 14001 och EMAS fungerar som komplement till varandra, istället för att vara konkurrenter. (Miljöministeriet 2, 2009 & Bergström m.fl. 2002: 49.)

Figur 2. EMAS struktur och funktion i Finland (Miljöministeriet 2, 2009.)

På EMAS-redovisningarna ställs också ett antal krav. Miljöredovisningen skall utarbetas efter den inledande miljöutredningen och efter varje därpå kommande revision eller revisionsperiod. Miljöredovisningen skall skrivas kortfattat och begripligt med tanke på allmänheten och relevant tekniskt material skall bifogas. Miljöredovisningen skall också innehålla följande punkter:

- ✓ En beskrivning av företagets verksamhet vid den berörda anläggningen.
- ✓ Alla väsentliga miljöförhållanden som berörs av de verksamheter som drivs vid anläggningen skall utvärderas och dokumenteras.
- ✓ Ett sammandrag av sifferuppgifter om utsläpp av miljöförstörande ämnen, förbrukning av råvaror, energi och vatten, alstring av avfall, uppkomst av buller och andra väsentliga miljöaspekter som orsakas av verksamheten.
- ✓ En beskrivning av andra relaterade faktorer som påverkar miljöarbetet.
- ✓ En presentation av hur företagets miljöpolicy, miljöprogram och miljöstyrningssystem har genomförts vid den berörda anläggningen.
- ✓ Information om när nästa miljöredovisning senast skall framläggas.
- ✓ Den ackrediterade miljökontrollantens namn och kontaktuppgifter.

(Svenska Miljöstyrningsrådet AB, 2002.)

I Finland togs EMAS miljöledningssystem första gången i bruk år 1996 (Se Lovio i Heiskanen 2004: 123-124). I Finland fanns det den 28 oktober 2009, 56 stycken registrerade EMAS-organisationer, av vilka största delen bestod av stora skogsindustribolag. (EMAS, 2009.)

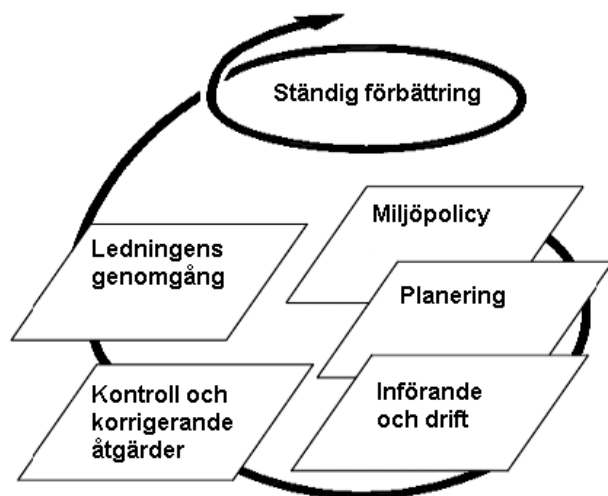
ISO 14001

ISO är en övergripande organisation för olika nationella standardiseringsorganisationer. Standardiseringsorganisationen i Finland heter Suomen Standardisoimisliitto SFS ry (Ympäristö, 2009.). ISO 14000-serien omfattar ett antal standarder inom miljöområdet. Standarderna delas in i två grupper; Standarder som är inriktade på organisationen samt utvärderingen av miljöarbetet och den andra standardgruppen är inriktad på produkter-

nas miljöegenskaper. ISO 14001 hör till den först nämnda gruppen. (Brorson & Larsson, 1998: 16-17.)

ISO 14001 är en standard för miljöledningssystem som innehåller ett antal element som skall samverka för att underlätta företaget att organisera sitt miljöarbete på ett effektivt sätt. Den huvudsakliga principen är att miljöledningssystemet skall leda till kontinuerliga förbättringar av företagets miljöprestanda. I praktiken kan förbättringen gälla minskade utsläpp och avfallsmängder, bättre relationer till offentligheten, mera engagerade medarbetare och mycket annat. ISO 14001 är uppbyggt kring fem huvudkomponenter (Figur 3), vilka är:

- **Miljöpolicy**
- **Planering**
- **Införandet och drift**
- **Kontroll och korrigerande åtgärder**
- **Ledningens genomgång**

Figur 3. Huvudkomponenterna i ISO 14001 (Almgren & Brorson, 2003: 23-24.)

Under varje huvudkomponent döljer sig ett antal systemelement (se tabell 2) som i sin tur innehåller 52 stycken ”skallsatser”. För att bli certifierad måste alla ”skallkrav” i företagets miljöledningssystem vara beaktade och godkända av en miljökontrollant.

Tabell 2. Huvudkomponenter och systemelement i ISO 14001. (Almgren & Brorson, 2003: 25.)

HUVUDKOMPONENTERNA OCH SYSTEMELEMENTEN I ISO 14001	
1. MILJÖPOLICY	3.5 Dokumentstyrning
2. PLANERING	3.6 Verksamhetsstyrning
2.1 Miljöaspekter	3.7 Nödlägesberedskap (brand, spill)
2.2 Lagar och andra krav	4. KONTROLL OCH KORRIGERANDE ÅTGÄRDER
2.3 Övergripande och detaljerade miljömål	4.1 Övervakning och mätning
2.3 Miljöledningsprogram	4.2 Awikelser, korrigerande och förebyggande åtgärder
3. INFÖRANDE OCH DRIFT	4.3 Redovisande dokument
3.1 Organisationsstruktur och ansvar	4.4 Revision av miljöledningssystemet
3.2 Utbildning och kompetens	5. LEDNINGENS GENOMGÅNG
3.3 Kommunikation	
3.4 Dokumentation av miljöledningssystem	

En av grundtankarna bakom ISO 14001 är att organisationen bör arbeta på ett problemorienterat sätt. Man skall först identifiera alla tänkbara miljöaspekter och sedan på ett metodiskt sätt välja ut de aspekter som är av största vikt för att nå förbättringar. Som verktyg för förbättringsarbetet används olika mål, handlingsplaner, mätningar, revisioner och utvärderingar. En omfattande informationsmängd kan därmed organiseras och översättas till konkreta handlingar med hjälp av ISO 14001 standarden. Miljökontrollanten som granskar miljöredovisningarna och – ledningssystemen skall se till att de olika systemkomponenterna samspelar och granska hur miljöledningssystemet resulterat i effektivare miljöarbete med mindre miljöpåverkan. (Almgren & Brorson, 2003: 25.)

Skillnaderna mellan EMAS och ISO 14001 är att EMAS kräver en offentlig miljöredovisning förutom ett miljöledningssystem, vilket inte ISO 14001 inte gör. Dessutom är EMAS geografiska tillämpningsområde Europa, medan ISO 14001 är globalt. Det finns också vissa regler vad gäller marknadsföringen av en certifiering av ISO 14001. Bland annat får inte ISO:s logo användas i marknadsföringen och en certifiering enligt ISO 14001 får inte vilseleda konsumenter att tro att själva varan eller tjänsten som sådan är certifierad. Varan eller tjänsten kan vara en del av certifieringen, men då omfattas hela verksamheten inklusive varan eller tjänsten. EMAS symboler som marknadsföring t.ex. på produkter är inte tillåtet. (Brorson & Larsson, 1998: 19, 26.)

ISO 14001 standarden är världens mest kända miljöledningsmodell och år 2008 hade ca 150 000 organisationer i 140 länder blivit certifierade enligt den (ISO 14000, 2008: 5.).

Enligt en undersökning gjord av ISO (International Organization of Standardization) i december 2007, hade 822 stycken organisationer i Finland en ISO 14001 certifiering. Detta är ett relativt lågt antal då vårt grannlands, Sveriges, motsvarande antal beviljade certifieringar uppgick till 3800 stycken. (The ISO Survey, 2007: 16.)

GRI – Global Reporting Initiative

Starskottet bakom GRI:s uppkomst var 1997 i Boston, USA, där organisationen Coalition for Socially Responsible Economies (CERES) demonstrerade över det stora och ökande antalet modeller och riktlinjer för miljöredovisning. Därefter började olika organisationer bland andra UNEP (United Nations Environment Program) och PERI (Public Environmental Reporting Initiative) att samarbeta med FN med avsikt att utveckla globala riktlinjer för miljöredovisning, eller rättare sagt för hållbarhetsredovisning. Samarbetsprojektet kom att kallas för Global Reporting Initiative. Sedan 1997 har de involverade organisationerna samt ett antal multinationella företag arbetat för globala grundläggande riktlinjer för hållbarhetsredovisning och de första GRI riktlinjerna (Sustainability Reporting Guidelines on Economic, Environmental, and Social Performance) publicerades i juni 2000. (Bergström m.fl. 2002: 51.)

Utgångspunkten för GRI:s riktlinjer är den accepterade synen på hållbar utveckling, som består av tre huvudpelare; miljö, ekonomi och sociala/samhälleliga aspekter. Dessa huvudkomponenter kallas ofta för ”triple bottom line” och detta är ett populärt begrepp inom konceptet för hållbar utveckling. I grund och botten handlar GRI om att sammankoppla dessa huvudpelare i en hållbarhetsredovisning som förutom miljön inkluderar redovisning av olika sociala indikatorer som t.ex. arbetsmiljö och mänskliga rättigheter samt ekonomiska indikatorer som går utöver de allmänna finansiella nyckeltalen i den vanliga årsredovisningen. (Bergström m.fl. 2002: 51-52.)

GRI-riktlinjerna består av tre olika delar; Del 1, 2, och 3. Del 1 innehåller en introduktion av GRI och en diskussion över dess gemensamma riktlinjer. Sedan följer del 2, som omfattar de grundläggande redovisningsprinciperna (i huvudsak hämtade från tradition-

ell ekonomisk redovisning) som t.ex. principer om redovisningsenhet och – period samt olika kvalitativa egenskaper som relevans, tillförlitlighet och jämförbarhet. Redovisningsprincipernas uppgift är att hjälpa företagen vid upprättningen av en hållbarhetsredovisning i enlighet med GRI-riktlinjerna och målet är att upprätthålla en viss kvalitet i redovisningen. Del 3 omfattar tillämpningsnivåer för GRI hållbarhetsredovisningens innehåll. Då ett företag är färdigt med redovisningen bör de ange vilken nivå de tillämpat av GRI:s redovisningsramverk. Företaget anger alltså själv vilken nivå som utnyttjats efter att ha utfört en egen granskning mot kriterierna i GRI:s tillämpningsnivåer. Man skiljer mellan tre olika nivåer C, B och A. Nivåerna ger ett mått över i vilken utsträckning GRI:s ramverk för redovisning tillämpats. Ifall företaget väljer att redovisningen bestyrks externt av en GRI kontroller blir dessa nivåer försedda med ett ”plus” (A+, B+ och C+). Avsikten med de olika nivåerna är att informera allmänheten om i vilken utsträckning GRI:s riktlinjer och övriga delar av ramverket för redovisningen har använts. Tillämpningsnivåernas syfte är också att sporra företagen att i framtiden stegvis kunna utvidga tillämpningen av GRI:s redovisningsramverk. (Bergström m.fl. 2002: 53 och GRI 2, 2009.)

År 2008 hade 898 företag runtom i världen anmält att de följer GRI:s riktlinjer i sin hållbarhetsredovisning (eller miljöredovisning) och att de blivit godkända av en ackrediterad tredje part. Av dem bestod 12 stycken av finländska företag, vars hållbarhetsredovisningar enligt GRI blivit granskade och godkända under åren 2008-2009. (GRI, 2009.)

2.3 4N-typologi

Svante Beckman har utformat 4N-typologin som grundar sig på Edward Gibbons ”Det romerska rikets uppgång och fall”. Beckmans 4N-typologi skall svara på ”varför vi gör som vi gör”. Vad vi än gör, kan enligt Beckman förklaras och motiveras utifrån följande punkter:

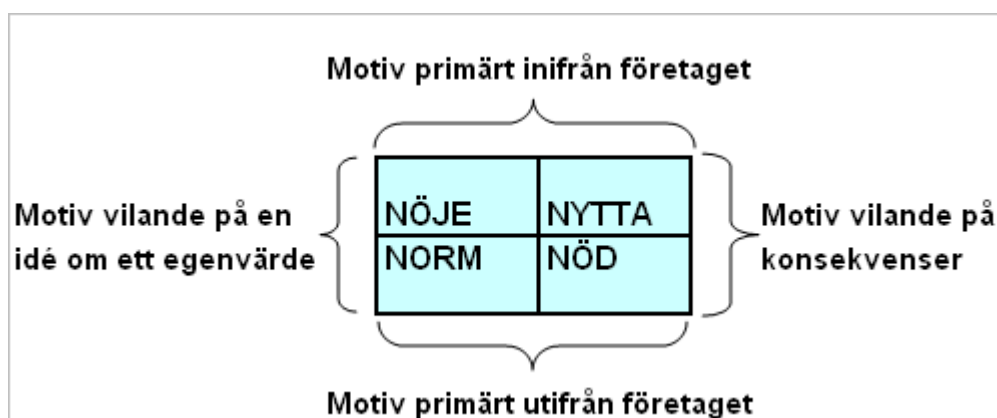
- **Det *nöje* som aktiviteten innebär**
- **Den *nytta* som handlingen åstadkommer**

- **De normer man tror sig vara tvungen att följa**
- **Det som nöden kräver**

(Beckman, 1997 i Bergström m.fl. 2002: 29.)

Dessa motiv kan också implementeras i ett företag. Nöje och nytta motiven är motiv som uppstår inifrån företaget som t.ex. passar in i ett företags affärsidé. Medan norm och nöd motiven tvärtom är motiv som är motiverade utifrån företaget, till exempel krav från yttre intressenter. Nöje och norm motiven har såkallat egenvärde dvs. man behöver egentligen inte motivera varför de fungerar som en drivkraft. Handlingen är så gott som självklar för dessa motiv, t.ex. att det är trevligt att göra något (Nöje) och så är det självklart att företaget måste betala räkningar (Norm). Nytt och nöd kännetecknas av sådana motiv där handlingar utförs för att undvika konsekvenser eller skapa fördelar. Till exempel man följer lagen för att slippa hamna i fängelse (Nöd). Bild 4 beskriver motiven och sambandet mellan dessa för miljöredovisningen i ett företag.

(Beckman, 1997 i Bergström m.fl. 2002: 29.)

Figur 4. Motiven för ett företags miljöredovisning (Beckman, 1997 i Bergström m.fl. 2002: 29.)

För att belysa dessa motiv ytterligare tar jag följande exempel: Varför går vi i skola (utbildning)?

- ✓ För Finlands lagstiftning stipulerar att alla medborgare *måste* gå grundskolan (Nöd)
- ✓ För det är *roligt* att umgås med skolkamraterna (Nöje)
- ✓ För det är *nyttigt* och viktigt att lära sig nya saker (Nytt)

- ✓ För det är *normalt*, alla går ju i skola (Norm)

Vi har alltså flera olika motiv för utförandet av samma handling. Motivet för en handling kan vara ett, men enligt Beckman är det snarare fler eller alla av dessa motiv som bidrar till handling, speciellt då det gäller motiven för miljöredovisning. (Beckman, 1997 i Bergström m.fl. 2002: 34.)

2.3.1 Nöjesmotivet

För den vanliga ekonomen kan det kännas främmande att redovisa någonting av rent nöje, då denna skolats för att ett företag skall uppnå vinstmaximering. Men ifall man med nöje menar sådana motiv som grundas i att miljöredovisningen i sig har ett egenvärde hittar vi ändå en del exempel. I en studie av miljöchefers syn på miljöarbete förklarade ifrågavarande chefer att det var synnerligen viktigt för miljösatningarnas resultat beroende av deras VD:s attityd till miljön (Catasús, Lundgren och Rynnel, 1997). Ledningens inställning till miljöfrågorna och miljöredovisningen är såtillvida mycket betydelsefullt för företagets inledande av miljöredovisning. VD:n bör alltså vara road av miljöfrågorna. ABB:s före detta VD Göran Lindahl har skrivit följande i ABB:s miljöredovisning:

”As ABBs CEO and as a private citizen, I strongly believe that business can and must play a leading role in the achievement of sustainable development.”

Alla anställda på ett företag från VD:n till städerskan påverkas av och tar inflytande av miljöfrågorna från sitt privatliv. Till exempel i hemmet tar vi hänsyn till miljön genom att sortera avfall, återvinna flaskor och batterier och köpa miljömärkt mat, allt detta återspeglas också på företagsnivå. Att företagen sedan satsar på miljöfrågorna samt redovisar dessa är inte långsökt. Det kan också vara att företagsledare också tycker det är lite komiskt att redovisa miljöaspekterna med samma kvalitet som den finansiella redovisningen, därför kan nöjesmotivet tolkas som att företagsledningen ”roar sig på ägarnas bekostnad”. (Bergström m.fl. 2002: 30.)

2.3.2 Nyttomotivet

Ett av de grundläggande och allmänt accepterade motiven för drivning av företag är att de ska vara lönsamma. Lönsamhetsmått är ofta uppdelade i resultatmått och kapitalmått. Här kan också miljöredovisningen användas som ett nyttmotiv för att uppnå lönsamhet för ett företag. Ett företags intäkter påverkas av det pris företaget kan ta ut och den volym som företaget säljer. Då företaget med hjälp av en miljöredovisning kan framlägga bevis på att de satsar på miljön, kan de även ta ut ett högre pris för varan eller tjänsten. Miljömärkta varor kostar ofta lite mer. På vissa marknader inverkar miljöredovisningen också positivt på försäljningsvolymen. I till exempel miljöredovisningar av TeliaSonera och Skanska kan man läsa att dessa måste satsa på miljöfrågorna för att vara konkurrenskraftiga i framtiden. Argumentationen går ut på att företagets framtida införtjäningsförmåga är beroende på hur miljöfrågorna sköts och presenteras. Nyttomotivet stöder i princip alltid den viktigaste omständigheten av alla, dvs. företagets överlevnad. Det blir också vanligare att företag med och miljöprofil väljer som eller kräver av sina samarbetsparter att också ha en miljöprofil. För att t.ex. företagen/leverantörerna skall kunna bevisa att de är miljövänliga väljer de också att miljöredovisa, motivet är alltså att yttre intressenter kräver en miljöredovisning. (Bergström m.fl. 2002: 31-32.)

2.3.3 Normmotivet

Enligt Beckman grundar sig normmotivet på internaliserade vanor, alltså sådant som vi gör så gott som automatiskt (Beckman, 1997 i Bergström m.fl. 2002: 33). Inom affärsvärlden hittar man åtminstone två olika typer av normmotiv för att miljöredovisa. Vi skiljer mellan det *medvetande valet* och det *omedvetna valet*. Det medvetna valet att miljöredovisa kan ses vara idén om den organisatoriska hjälten. I en stor del av all affärlitteratur som publiceras hittar man ”hjältedagor” där framgångshistorier berättas. Inom miljöredovisningen märktes detta fenomenet med organisatoriska hjältar i början av 1990-talet, då sedan att miljöredovisa verksamheten ökade kraftigt. Det ansågs helt enkelt vara normalt och rutin. Det omedvetna valet att miljöredovisa är inte särskilt uppenbart. Men efter några år ställer vi knappast frågan om varför vi miljöredovisar. Mil-

jöredovisningen kommer troligen i framtiden att bli rutin som inte behöver motiveras, dvs. en självklar handling, en plikt. Det omedvetna normmotivet ligger därmed mellan vad som anses vara praxis och lag. Det förstås då man läser miljöredovisningar och kan konstatera att de alltid innehåller motiven för redovisningen, till skillnad från traditionella redovisningar som t.ex. marknadsredovisningen i årsredovisningen där man kan konstatera att det inte finns motiv för redovisningen presenterade. (Bergström m.fl. 2002: 33.)

2.3.4 Nödmotivet

Vissa företag kan också vara tvungna att miljöredovisa sin verksamhet. Detta kan bero på lagstiftningen och krav från viktiga intressenter. Nödmotivets påverkan på miljöredovisningen kan förklaras genom att ifall ett företag bommar att redovisa kan det betyda märkbara följder som lagföring, missad certifiering, missade order, negativ media, problem med finansiärer och andra intressenter mm. Nödmotivet är ofta motivet bakom miljöredovisningar som skickas in till myndigheter och andra kontrollorgan. Nödmotivet ”tvingar” också företag att certifiera sig för att inte förlora kunder. Till exempel kräver mobiltillverkaren Ericsson en viss miljörapportering eller alternativt miljöcertifiering av sina leverantörer. Detta betyder att många företag inleder miljöredovisning under ”tvång”, utan att själva stå för initiativet. (Bergström m.fl. 2002: 34.)

2.4 Tidigare forskning med hjälp av 4N-typologin

I Sverige har Magnus Larsson och Anette Segertoft vid högskolan i Halmstad tidigare använt sig av Svante Beckmans 4N-typologi. Deras kandidatavhandling lyder under namnet ”MILJÖREDOVISNING – Företags motiv med miljöredovisning”. Syftet med undersökningen var att beskriva vad företagen kunde ha för olika motiv med sin miljöredovisning. De gjorde kvalitativa intervjuer med tre företag som bedriver miljöredo-

visning och analyserade och kategoriserade motiven enligt Beckmans 4N-typologi (Larsson & Segertoft, 2007: Abstract.).

3. METODIK

Med metodik avses sambandet mellan teorin och forskningen. I detta kapitel redogörs de olika forskningsmetoderna, kvalitativ och kvantitativ forskningsmetod. Jag kommer att behandla djupare den kvalitativa forskningsmetoden. Därefter beskriver jag hur jag kommer att utföra forskningen i detta arbete.

3.1 Kvalitativ & kvantitativ forskningsmetod

Man brukar skilja mellan två olika forskningsstrategier, nämligen kvantitativ och kvalitativ forskning. Den kvantitativa forskningsmetoden lägger vikt vid kvantifiering vid insamling och analys av data. Teorins roll i en kvantitativ forskning är deduktiv, som betyder att tyngden av forskningen går ut på prövning av teorier. Den kvantitativa forskningsmetodens kunskapsteoretiska inriktning är lik den naturvetenskapliga modellens, framför allt vad gäller positivismen. Kvantitativa forskningen återspeglar en yttre och objektiv verklighet, där forskaren inte kan påverka forskningsresultatet. (Bryman & Bell, 2005: 39-40.)

Till skillnad från kvantitativ forskning betonar kvalitativa forskningen ett induktivt synsätt. Det betyder att tyngdpunkten av relationen mellan teori och forskning läggs på att utveckla teorier. Den kvalitativa metoden lyder inte under vetenskapliga normer och tillvägagångssätt, utan koncentrerar sig främst på hur individer uppfattar och tolkar sin sociala verklighet. I tabellen nedan, sammanställd av Bryman & Bell, uppvisas de huvudsakliga skillnaderna mellan dessa två forskningsmetoder. (Bryman & Bell, 2005: 40-41.)

Tabell 3. Skillnader mellan en kvantitativ och en kvalitativ forskningsmetod

	Kvantitativa	Kvalitativa
Teorins roll i relation till forskning	Deduktiv, Prövning av teorier	Induktiv, Utveckling av teorier
Kunskapsteoretisk inriktning	Naturvetenskaplig modell	Tolkande synsätt
Ontologisk inriktning (läran om verklighet)	Objektivism	Konstruktionism

(Bryman & Bell, 2005: 40.)

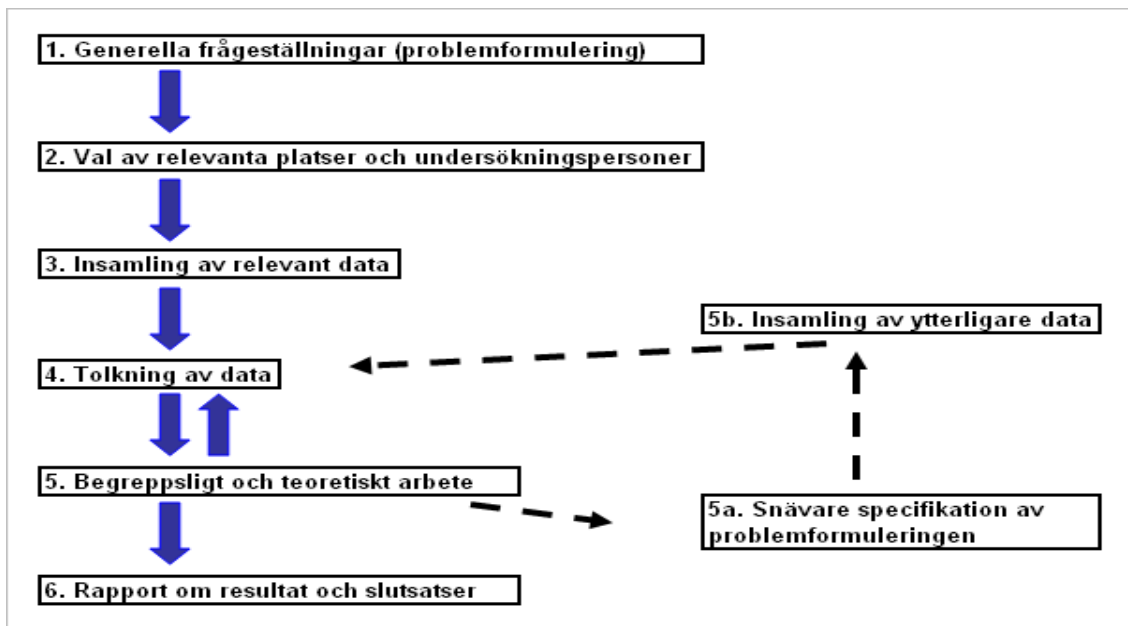
3.2 Kvalitativ forskningsmetod

Den kvalitativa forskningsmetoden hör till de populäraste undersökningsmetoder vad gäller forskning i företagsekonomi. Denna forskningsstrategi betonar vid insamling och analys av data snarare ord än kvantifiering. Den kvalitativa forskningen är induktiv, tolkande och konstruktionistisk till sin karaktär. (Bryman & Bell, 2005: 297.)

I detta kapitel beskrivs den kvalitativa forskningsprocessen och därutöver de viktigaste stegen som förknippas med forskningen för detta arbete.

3.2.1 Den kvalitativa forskningsprocessen

Bryman & Bell har illustrerat en forskningsmodell för den kvalitativa undersökningsprocessen. Modellen består av 6 stycken olika steg, vilka forskaren noggrant bör ta i beaktande vid startskottet av sin forskning (Figur 5).

Figur 5. De huvudsakliga stegen i en kvalitativ forskning (Bryman & Bell, 2005: 300.)

Man börjar med att identifiera allmänna frågeställningar (steg 1) dvs. göra en problemformulering för forskningsprojektet. Därefter då problemet med forskningen är fastställt gäller det att välja relevanta platser och undersökningsspersoner för utförandet av forskningen (steg 2). Sedan börjar insamlingen av relevant data (steg 3) t.ex. genom observation eller intervju av undersökningsspersonerna. När undersökningen är gjord skall all data tolkas och analyseras (steg 4), detta kan till exempel göras genom användning av tekniken ”grundad teori”. Sedan följer begreppsligt och teoretiskt arbete (steg 5), varefter genomgången av analysen kan kräva en mer kortare och specifik problemformulering (steg 5a), vilket betyder insamling av ytterligare data (steg 5b). Till sist skall forskaren skriva en rapport om resultat och slutsatser (steg 6). (Bryman & Bell, 2005: 300-302.)

3.3 Kvalitativa intervjuer

Intervju hör till den mest använda metoden inom kvalitativ forskning. Till skillnad från kvantitativa forskningsmetodens surveyintervjuer är de kvalitativa intervjuformerna mindre strukturerade. Man skiljer mellan ostrukturerade och semi-strukturerade inter-

vjuer (Bryman & Bell, 2005: 360.). I detta kapitel beskrivs ostrukturerade och semi-strukturerade intervjuer, samt utformningen av en intervjuguide som förknippas med semi-strukturerade intervjuer.

3.3.1 Ostrukturerade intervjuer

Ostrukturerade intervjuer har en tendens att påminna om alldeles vanliga diskussioner. Intervjuaren har i allmänhet bara ett tema eller mer allmänna frågeställningar vid början av intervjun. Ibland kan det hända att intervjuaren endast ställer en fråga till respondenten, som i sin tur får svara och associera fritt kring ämnet. Därefter ställer intervjuaren endast följdfrågor i den riktningen han vill att intervjun skall styras. (Bryman & Bell, 2005: 362-363.)

3.3.2 Semistrukturerade intervjuer

I semistrukturerade intervjuer använder intervjuaren sig av en intervjuguide som innehåller specifika teman som skall behandlas. En semistrukturerad intervju kännetecknas även för att ge respondenten en frihet att formulera svaren på sitt eget sätt. Detta ger intervjuaren möjlighet att ställa följdfrågor och variera på frågornas ordningsföljd. Intervjuaren kan också ställa frågor utanför intervjuguiden för att bygga på respondentens svar. Men vanligtvis ställs frågorna dock i den ursprungliga ordningen med den ursprungliga formuleringen. (Bryman & Bell, 2005: 363.)

Intervjuguide

En intervjuguide för en ostrukturerad intervju kan betyda en minneslista över områden som bör behandlas och för en semistrukturerad intervju en lista över frågeställningar som skall beröras. Målet med en kvalitativ intervju som bygger på en bra och utförlig

intervjuguide är att frågorna ger forskaren information om hur respondenterna upplever sin värld och sitt liv. Intervjuguiden bör också ge rum för flexibilitet under intervjun. Vid förberedande av kvalitativa intervjuer bör man fråga sig vad det egentligen är i ämnet som är oklart eller förbryllande. Man kan tillämpa denna fråga på var och en av frågeställningarna i intervjuguiden för att eventuellt generera flera frågeställningar. Man bör komma ihåg att formuleringen av frågeställningarna för undersökningen inte får vara för specifik att den hämmar alternativa idéer eller synsätt av respondenten. Vid framställningen av en intervjuguide och vid utförandet av en ostrukturerad intervju finns det grundläggande råd och förberedelser som bör tas i beaktande. Nedan ses en lista över dessa. (Bryman & Bell, 2005: 369-370.)

- Strukturen och följderna av frågorna bör vara logisk men också ge rum för att ändra ordningsföljden av frågorna under intervjun
- Lätt förstådd formuleringen av frågor/teman, för att underlätta svar på frågeställningen (ej för specifika frågor)
- Begripligt språk
- Använd inte ledande frågor
- Fråga om bakgrundsinformation (respondentens ålder, kön, namn, position i företaget mm.)

Därutöver finns det ett antal praktiska detaljer intervjuaren bör tänka på innan intervjun utförs. Det är viktigt att bekanta sig med intervjuans miljö dvs. var han/hon arbetar, lever och vilka intressen denna har. Detta ger en bättre förståelse av det som personen ifråga berättar. Intervjuaren skall också kolla att sin utrustning fungerar och är tillhanda före intervjun t.ex. penna, anteckningsblock och bandspelare. Vid kvalitativ forskning brukar man spela in intervjuerna på band och sedan skriva ut dem. Intervjun skall helst genomföras i en lugn och ostörd miljö, där intervjuans person inte behöver oroa sig för att kolleger skall höra vad som sägs under intervjun. Till sist skall intervjuaren se till att han eller hon är förberedd och vet vad denna vill ha ut av intervjun. (Bryman & Bell, 2005: 370.)

3.4 Analys och tolkning av data

Det svåraste med kvalitativa undersökningar är de snabbt skapar ett mycket omfattande och svårhanterligt datamaterial eftersom de bygger på intervjuutskrifter, fältanteckningar och dokument av olika slag. En vanlig fråga forskaren brukar ställa sig, efter att den sett all insamlad data är ”vad skall jag göra med allt detta?”. Till skillnad från kvantitativ analys finns det relativt få allmänt accepterade metoder för att analysera kvalitativa data. Bland de mest använda metoderna för kvalitativ dataanalys finner man dock analytisk induktion och grundad teori. (Bryman & Bell, 2005: 445-446.)

3.5 Undersökningens trovärdighet

Reliabilitet och validitet utgör viktiga kriterier för kvantitativ forskning då det gäller att få en bild av kvaliteten i en undersökning. Många kvalitativa forskare är skeptiska över hur relevant dessa begrepp är för kvalitativa undersökningar, då t.ex. begreppet validitet ofta associeras med mätning. Vid anpassning av reliabilitet och validitet till kvalitativ forskning brukar man skilja på fyra begrepp. Dessa är extern reliabilitet, intern reliabilitet, intern validitet och extern validitet. (Bryman & Bell, 2005: 304-305.)

3.5.1 Reliabilitet

Extern reliabilitet betyder i vilken utsträckning en undersökning kan upprepas. Detta kriterium är ytterst svårt att uppfylla i kvalitativ forskning då det inte går att replikera en social miljö med samma förutsättningar. Det finns dock ett sätt att tillgodose de krav som extern reliabilitet ställer. Då måste den kvalitativa forskaren som upprepar undersökningen gå in i en liknande social roll som den föregående forskaren. Intern reliabilitet innebär i sin tur hur väl ett forskarlag kommer överens om hur de skall tolka det de ser och hör (Bryman & Bell, 2005: 306.).

Denna studies interna reliabilitet borde vara tämligen hög då undersökningen gjordes av en person. Och på så sätt kunde det inte uppstå konflikter i förståelse eller tolkning. Medan den externa reliabiliteten kan ses som relativt hög då undersökningen gjordes med hjälp av semistrukturerade intervjuer och på så sätt finns en bas för forskaren som upprepar undersökningen gå in i en liknande social roll som den föregående forskaren.

3.5.2 Validitet

Intern validitet innebär att det skall finnas en överensstämmelse mellan forskarens observationer och de teoretiska idéer forskaren utvecklar. Den interna validiteten brukar bli en styrka i kvalitativa undersökningar eftersom forskaren (speciellt vid etnografiska studier) ofta spenderar långvarig tid i en social grupp. Närvaron möjliggör en hög grad av överensstämmelse mellan begrepp och observation. (Bryman & Bell, 2005: 306.)

Den externa validiteten utgör till skillnad från den interna ofta problem i kvalitativ forskning. Detta pga. att extern validitet visar hur väl resultaten av forskningen kan generaliseras till andra sociala miljöer och situationer. Problemet uppstår då kvalitativa forskare har en tendens att använda sig av fallstudier och begränsade urval. (Bryman & Bell, 2005: 306.)

Denna undersökningens interna validitet kan ses som medelmåttig då undersökningen inte utfördes som en etnografisk studie, utan data samlades via semistrukturerade intervjuer. Arbetets externa validitet är låg då undersökningen kan klassas som en fallstudie.

3.6 Genomförandet av undersökningen

Jag har valt att göra en kvalitativ undersökning med deduktiv forskningsriktning. Jag har i min undersökning valt att samla in data med hjälp av semi-strukturerade intervjuer, dokument och facklitteratur. För undersökningen var det relevant att kontakta tre företag

som använde sig av något miljöledningssystem och som har en offentlig miljöredovisning eller hållbarhetsredovisning. Mina undersökningsföretag blev Neste Oil Abp, Tikkurila Abp och Componenta Abp. Dessa valdes eftersom de uppfyllde de förbestämda kriterierna. Jag började med att sammanställa en frågeguide som skulle ge mig de svar jag behövde för själva undersökningen (Bilaga 1). Denna framställdes enligt Bryman & Bells riktlinjer (Bryman & Bell, 2005: 369-370). Sedan tog jag kontakt med personer i företagen som skulle ha en bra insikt i deras miljöredovisning och som skulle kunna ge utförliga svar för undersökningen. Jag började med att ringa upp personer som hade anknytning till miljöfrågor i företagen dvs. sådana vars titel till exempel var kvalitets- och miljöchef. Jag berättade för dem vad min undersökning gick ut på varefter jag kontaktade dem per e-post för att bestämma datum för en intervju samt ge dem ytterligare information om vad som skulle behandlas under intervjun. Åt var och en skickade jag min frågeguide i förväg för att de skulle kunna söka fram information som de nödvändigtvis inte haft i sin kunskap. Respondenterna blev Pekka Kotilainen (Tikkurila Abp), Matti Rousku (Componenta Abp) och Kaisa Lipponen (Neste Oil Abp). Intervjuerna utfördes under tiden mellan april och augusti 2010. Intervjuerna spelade jag in på band som jag sedan transkriberade. Språket i samtliga intervjuer var finska. Dessa transkriberade intervjuer finns som bilagor; Bilaga 2, Bilaga 3 och Bilaga 4. Dessa intervjuer har sedan översatts till svenska Bilaga 5, 6 och 7. Intervjuerna har sedan jämförts med teorin i Analys kapitlet. Jag har även analyserat det insamlade kvalitativa data med hjälp av Svante Beckmans 4N- typologi. Enligt den finns det fyra olika grundläggande motiv som beskriver ”varför vi gör som vi gör”. Dessa fyra motiv är; Nöjes-, Nytto-, Norm- och Nödmotivet (Bergström m.fl. 2002: 28-29.).

4. RESULTAT OCH ANALYS

I detta kapitel representeras företagen och respondenterna. Varefter jag redovisar för respondenternas svar samt jämför med vad teorin antyder. Därefter jämför jag även respondenternas svar med varandra. Till slut analyseras svaren med hjälp av Svante Beckmans 4N-typologi.

4.1 Tikkurila

Tikkurila är ett företag som är grundat 1862 och ingick i Kemirakoncernen fram till mars 2009. Idag är Tikkurila ett självständigt börsbolag som säljer diverse målfärgsprodukter till konsumenter och industrin. Tikkurilas mål är att vara ledande målfärgsproducent i Norden, Östeuropa och Ryssland. Företaget är ledande producent för handels- och byggnadsmålfärger i Finland, Sverige och Ryssland. För tillfället har företaget produktion i sju länder och försäljningsenheter i 18 länder. Företagets omsättning var 530 miljoner euro år 2009 och det sysselsatte samma år ungefär 3 600 personer (Tikkurila, 2010.).

4.1.1 Intervju med Pekka Kotilainen 22.4.2010

Pekka Kotilainen fungerar som miljö-, säkerhets- och kvalitetsenhetschef på Tikkurila i huvudkontoret i Vanda. Han leder ett team på åtta personer. Han har arbetat på företaget i 37 år inom olika befattningar som haft att göra med säkerhet, kvalitet och miljö. Miljöfrågorna har alltid varit viktiga för honom, men någon särskild utbildning inom miljön eller miljöredovisningen har han inte. Då han blev diplomingenjör från Tekniska Högskolan i Otnäs var det inte mycket tal om miljöfrågor. Kunskap om miljöfrågor har han fått i jobbet och han har också under årens lopp varit med i olika arbetsgrupper inom kemiindustrin där målet har varit att utveckla olika miljöskyddsåtgärder.

De första frivilliga miljöredovisningarna i Finland kom under åren 1992-1993. De första företagen som frivilligt redovisade sin verksamhets inverkan på miljön var Kemira, Fortum och M-Real. Och redan 1994 togs de första miljöledningssystemen i bruk i Finland, föregångarna var Ekokem och Tikkurila. (Se Lovio & Kuisma i Heiskanen 2004: 23.). På 2000-talet började de separata miljöredovisningarna försvinna och ersättas av hållbarhetsredovisningar eftersom karven på företags samhällsansvar ökat (Larsson & Ljungdahl, 2005: 13).

Respondenten berättade att Tikkurila gett ut någon form av miljöredovisning sedan början av 1990-talet. Tikkurila gav ut den första offentliga miljörapporten 1993 och började 1996 redovisa enligt EMAS miljöledningssystem. Orsaken varför EMAS valdes var att det inte fanns några andra miljöledningssystem på marknaden.

EMAS är ett frivilligt miljöledningssystem vars syfte är att främja miljöstyrning inom företag och organisationer, samt samtidigt informera allmänheten om de deltagande företagens miljöpåverkan. (Svenska Miljöstyrningsrådet AB, 2002.). ISO 14001 är en standard för miljöledningssystem som skall underlätta företaget att organisera sitt miljöarbete på ett effektivt sätt (Almgren & Brorson, 2003: 23-24.). GRI:s riktlinjer består av tre huvudpelare; miljö, ekonomi och sociala/samhälleliga som sammankopplas till en hållbarhetsredovisning (Bergström m.fl. 2002: 51-52.).

Enligt respondenten följer Tikkurila till en del GRI:s ramverk vid framställningen av deras hållbarhetsredovisning. I hållbarhetsredovisningen ingår sedan ett miljökapitel som följer miljöledningssystemets EMAS riktlinjer. Största delen av Tikkurilas produktionsanläggningar är certifierade enligt miljöstandarden ISO 14001.

Grundtankarna med ISO 14001 är att organisationen bör arbeta på ett problemorienterat sätt. Man skall först identifiera alla tänkbara miljöaspekter och sedan välja ut de aspekter som är av största vikt för att nå förbättringar. Som verktyg för förbättringsarbetet används olika mål, handlingsplaner, mätningar, revisioner och utvärderingar (Almgren & Brorson, 2003: 25.).

Respondenter berättar att Tikkurila samlar in information om deras miljöpåverkan med hjälp av olika mätare.

Det mest centrala syftet för användningen av ett miljöledningssystem är att förbättra företagets miljöprestanda. Miljöledningssystemet är såtillvida ett verktyg för att redovisa verksamhetens miljöpåverkan. Efter upprättande av systemet kan företaget kontrollera och begränsa sin miljöpåverkan (Brorson & Larsson, 1998: 15-16.).

På Tikkurila försöker man enligt respondenten kontinuerligt förbättra på miljöarbetet och de har nyligen infört ett projekt för att minska på deras problemavfall som utgör ett av de företagets största miljöbelastning. De försöker också minska på miljöpåverkan på övriga sektorer.

Huvudsakliga syften bakom miljöredovisning kan vara transparens av verksamheten, ökande av de anställdas och allmänhetens förståelse, förtroende och intresse samt tillfredsställa myndigheternas krav. Företagen har förstått vilket mervärde miljöredovisningen kan ge och nuförtiden används den även som ett marknadsföringsmedel (Brorson & Larsson, 1998: 150-151, 153.).

Enligt respondenten ville Tikkurila till en början redogöra om sitt miljöarbete och dess utveckling för personalen, vilket med samma ansträngning gav ett underlag för en offentlig rapportering. De vill också bevisa att de kan förbättra sitt arbete inom miljön så att kunderna känner att de kan lita på dem och deras produkter. Han medger också att det finns en ekonomisk baktanke bakom den offentliga miljöredovisningen. För att Tikkurilas produkter och verksamhet skall vara motiverade, menar respondenten att företaget måste försöka och kunna minska sin miljöpåverkan. Den allmänna samhälliga trenden återspeglas i Tikkurilas tankesätt och agerande och därför vill de offentligt berätta om vad de har gjort för miljöarbete och vad som har förbättrats. Respondenten menar att Tikkurila skall göra ett omsorgsfullt miljöarbete som reflekteras i miljöredovisningen och på så sätt få myndigheternas och konsumenternas förtroende.

Miljöredovisning är en investering för framtiden samt ett kommunikationsverktyg för intressentgrupper (Heiskanen, 2004: 179.). De övergripande syftena med miljöredovisning är ansvar, resultatberättelse och styrning. Användarna för ansvarssyftet kan vara företagets intressenter, för resultatberättelsesyftet; ägare och företagsledning och för styrningssyftet; företagsledningen och personal. (Bergström m.fl. 2002: 22-23.)

Respondenten säger att de fått via kundförfrågningar reda på att konsumenterna anser Tikkurila vara ett omsorgsfullt företag på marknaden, vilket enligt honom är en viktig faktor för att deras produkter skall väljas. Respondenten tror att företaget genom sin öppenhet har en möjlighet att skapa förtroende som återspeglas i form av ekonomisk för-

del och respekt på marknaden. Tikkurilas miljörapportering är i första hand riktad till personalen, men också till andra intressenter så som studeranden, underleverantörer och andra samarbetspartner. Efter att Tikkurila blev ett börsnoterat företag 2009 är även investerare en intressentgrupp.

Enligt Svante Beckmans 4N- typologi finns det fyra olika grundläggande motiv som beskriver ”varför vi gör som vi gör”. Dessa fyra motiv är; Nöjes-, Nytt-, Norm- och Nödmotivet. Nöjesmotivet kan förklaras enligt följande; Ledningens inställning till miljöfrågorna och miljöredovisningen är mycket betydelsefullt för företagets inledande av miljöredovisning. Medan miljöredovisningen kan användas som ett nyttomotiv för att uppnå lönsamhet för ett företag. Normmotivet förklaras med att miljöredovisning kan ses vara idén om den organisatoriska hjälten. Inom miljöredovisningen märktes detta fenomen i början av 1990-talet, då sedan att miljöredovisa verksamheten ökade kraftigt. Det ansågs helt enkelt vara normalt och rutin. Miljöredovisningen kommer troligen i framtiden att bli rutin som inte behöver motiveras, dvs. en självklar handling, en plikt. Nödmotivets påverkan på miljöredovisningen kan förklaras genom att ifall ett företag bommar att redovisa kan det betyda märkbara följder som lagföring, missad certifiering, missade order, negativ media, problem med finansiärer och andra intressenter mm. Nödmotivet är ofta motivet bakom miljöredovisningar som skickas in till myndigheter och andra kontrollorgan. Nödmotivet ”tvingar” också företag att certifiera sig för att inte förlora kunder (Bergström m.fl. 2002: 29-34.).

Respondenten berättar att ett företags ledning och dess beslutande personer bör vara positivt inställda till miljöfrågor för att företaget öppet skall kunna berätta om sin miljöpåverkan. Han påstår också att det finns en ekonomisk baktanke med den offentliga miljöredovisningen. Tikkurila fick i mitten av 1990-talet mycket uppmärksamhet då de anslöt sig till EMAS, menar respondenten. Men sedan dess har intresset dött ut påstår han. Respondenten antyder att det beror på att företag anser att miljöredovisning idag är obligatorisk dvs. nästan alla redovisar sin miljöpåverkan. För att Tikkurilas produkter och verksamhet skall vara motiverade, menar respondenten att företaget måste försöka och kunna minska sin miljöpåverkan. Offentligheten och den långvariga miljöredovisningen dämpar möjliga miljöolyckors påverkan och konsekvenser berättar respondenten.

Förövrigt tror respondenten att miljöredovisningen i framtiden är lagstadgad och att företag alltmer börjar frivilligt med en offentlig rapportering. Han tror att staten och organisationer som Greenpeace kommer spela en stor roll i att detta sker. Han menar också att företag kommer mer och mer att utge hållbarhetsredovisningar där miljöredovisning är en del av en större helhet. Denna riktning har enligt respondenten redan utvidgat inom affärsvärlden. Han tror också på internationella bestämmelser vad gäller företags skyldighet att rapportera om deras miljöpåverkan.

4.2 Componenta

Componenta är ett smidesföretag som har över 90 års erfarenhet av smide. Componenta är det näst största självständiga smidesföretaget i Europa och är sedan 2001 noterat på Helsingfors börsen. Det erbjuder sina kunder smideskomponenter, produktutveckling och planering, ytbehandling och hopsättning av komponenter. Företaget använder ett stort antal olika material vid framställningen av komponenter t.ex. järn, aluminium och ADI-material. Componentas kunder är välkända globalt verksamma arbetsmaskin-, bil-, dieselmotor-, vindkraft- och tung fordonsindustrins företag. Företagets omsättning var år 2009 ca 300 miljoner euro och samma år uppgick personalen till närmare 3 700 personer (Componenta, 2009: 3.).

4.2.1 Intervju med Matti Rousku 29.4.2010

Matti Rousku har arbetat på Componenta som kvalitets- och miljöchef i drygt ett år. Han kom till företaget år 2003 för att utföra sitt diplomarbete i smedjan i Karkkila. Där arbetade han i 4 år med olika produktions- och kvalitetsuppgifter. Efter det flyttades han till huvudkontoret i Helsingfors där hans uppgifter var att stöda företagets köp- och försäljningsavdelning innan han blev erbjuden sin nuvarande post. Rousku har ingen utbildning inom miljön utan hans kännedom om miljöfrågor har han fått via arbetet och

han har även deltagit i kurser i ämnet. De har i hans enhet specialister inom miljöproblems frågor som han kan vända sig till.

På 2000-talet började de separata miljöredovisningarna försvinna och ersättas av hållbarhetsredovisningar eftersom karven på företags samhällsansvar ökat (Larsson & Ljungdahl, 2005: 13).

Respondenten säger att Componenta utgett miljöredovisningar sedan 2003 och från 2006 framåt har de årligen gett ut en hållbarhetsredovisning som innehåller ett miljökapitel. Respondenten tycker att de började med miljöredovisningen relativt tidigt jämfört med många andra likartade företag.

ISO 14001 är en standard för miljöledningssystem som skall underlätta företaget att organisera sitt miljöarbete på ett effektivt sätt (Almgren & Brorson, 2003: 23-24). GRI:s riktlinjer består av tre huvudpelare; miljö, ekonomi och sociala/samhälleliga som sammankopplas till en hållbarhetsredovisning (Bergström m.fl. 2002: 51-52).

Största delen av Componentas enheter använder och är certifierade enligt ISO 14001 standarden. Componenta använder sig av GRI:s ramverk för sin hållbarhetsredovisning. De följer tillämpningsnivån C. Respondenten kunde inte svara på varför man valt att använda sig av miljöledningssystemet ISO 14001 eller GRI:s ramverk.

Grundtankarna med ISO 14001 är att organisationen bör arbeta på ett problemorienterat sätt. Man skall först identifiera alla tänkbara miljöaspekter och sedan välja ut de aspekter som är av största vikt för att nå förbättringar. Som verktyg för förbättringsarbetet används olika mål, handlingsplaner, mätningar, revisioner och utvärderingar (Almgren & Brorson, 2003: 25.).

Respondenten berättar att Componenta miljöredovisar olika miljöaspekter som man utifrån miljöarbete på deras olika enheter har identifierat. Till hjälp för att hitta miljöaspekterna används ISO 14001. Olika enheter har olika miljöpåverkan så de miljöaspekterna som mäts och följs upp varierar mellan enheterna. Componenta har ett program som alla deras enheter har för att samla in relevant information om miljöpåverkan.

Programmet är känt inom företaget och de försöker med användningen av det garantera informationens pålitlighet, menar respondenten.

Det mest centrala syftet för användningen av ett miljöledningssystem är att förbättra företagets miljöprestanda. Miljöledningssystemet är såtillvida ett verktyg för att redovisa verksamhetens miljöpåverkan. Efter upprättande av systemet kan företaget kontrollera och begränsa sin miljöpåverkan (Brorson & Larsson, 1998: 15-16.).

Respondenten berättar att Componenta miljöredovisar olika miljöaspekter som de utifrån miljöarbete på deras olika enheter har identifierat. De försöker hela tiden utveckla och förbättra sitt miljöarbete samt hitta nya relevanta miljöaspekter att rapportera om, menar respondenten. Han påpekar att de har börjat koncentrera sig mer på de huvudsakliga miljöaspekterna och lämnat bort detaljer. På Componenta är de överlag nöjda med det miljöarbete som görs. Men företaget borde kunna minska på energiförbrukningen. Respondenten berättar att företaget är med i energiindustriavtalet, vilket automatiskt betyder att de förbinder sig att minska på energiförbrukningen till en viss nivå före år 2016. Han berättar att det uppstår massor av energi vid smältningen av metaller som de inte kan ta till vara på, så kallad bortkastad värme.

Enligt de nya EU-anpassade redovisningsreglerna som trädde i kraft efter den 30 april 2005, vill EU-parlamentet ”helst” se en öppen redovisning av policys och program som företagen använder sig av för att minska miljöpåverkan (Ringström, Miljörapporten 2006: 7). Enligt den finländska lagstiftningen måste företag och sammanslutningar känna till sina lagstadgade skyldigheter med avseende på miljön och också handla i enlighet med dem. Om verksamheten medför risk för förorening av miljön krävs det ett miljötillstånd (Miljöministeriet 1, 2009.). Men det finns inga krav på att använda sig av ett miljöledningssystem för att redovisa verksamhetens miljöpåverkan och låta publicera en offentlig miljöredovisning!

Enligt respondenten började man på Componenta miljöredovisa för att aktiebolagslagen fordrar det? Även redovisningsnämndens föreskrifter och rekommendationer vad gäller rapportering av miljöfrågor har de på Componenta velat följa eftersom de är ett börsnoterat företag. Respondenten berättade att de börjat med en offentlig miljöredovisning för

att deras verksamhet i enheter och största delen av produktionsanläggningarna kräver miljötillstånd? Han anser att de krav som ingår i miljötillståndet skall Componenta också redovisa. Han medgav dock att de med miljötillståndet endast rapporterar direkt till myndigheter, inte offentligt, efter att jag frågade honom om saken.

Företagens främsta motiv med att miljöredovisa sin verksamhet är i allmänhet att nå förtroende bland intressenterna. Andra viktiga motiv kan vara att öka företagets inre miljömedvetenhet, övertyga externa intressenter om företagets kapacitet och visa åt sina samarbetsparter de områden som företaget finner viktiga (Mätäsaho m.fl. 1999: 133-135.). Företagen har förstått vilket mervärde miljöredovisningen kan ge och nuförtiden används den även som ett marknadsföringsmedel (Brorson & Larsson, 1998: 150-151, 153).

Enligt respondenten har Componenta en offentlig miljöredovisning främst för att skapa transparens över deras verksamhet. De vill med miljöredovisningen visa öppenhet och de vill också följa vissa krav som lagen fordra. Med en offentlig miljöredovisning försöker Componenta påverka sin image och höja medvetenheten om miljöfrågor inom företaget och bland investerare, samt rapporterar om sådant de anser är relevant. Dessutom vill de också berätta att deras enheter har certifierade miljöledningssystem för att motverka miljöpåverkan. Miljörapporteringen ger ett mervärde åt Componenta, den hjälper oss att sälja smideskomponenter och stöder vår verksamhet, menar respondenten.

Miljöredovisning är en investering för framtiden samt ett kommunikationsverktyg för intressentgrupper (Heiskanen, 2004: 179.). De övergripande syftena med miljöredovisning är ansvar, resultatberättelse och styrning. Användarna för ansvarssyftet kan vara företagets intressenter, för resultatberättelsesyftet; ägare och företagsledning och för styrningssyftet; företagsledningen och personal. (Bergström m.fl. 2002: 22-23.)

Respondenten tycker att miljöredovisningen har en ekonomisk betydelse för företaget. Han säger att den offentliga rapporteringen har inflytande på företagets image, medan imagen inverkar på företagets ekonomi ifall de kan behålla eller få nya kundrelationer. Componenta kan också gagnas av miljöredovisningen ifall den kan visa att de är insatta

i miljöfrågor och tar miljöpåverkan i beaktande, menar respondenten. Enligt honom är inte deras miljöredovisning riktad till något speciellt segment. Den är till för dem i företaget, deras investerare och till alla som är intresserade av Componenta. På Componenta tar de också gärna emot feedback av allmänheten om deras miljöarbete och rapportering för att jämföra det med företagets egen uppfattning över sin miljöpåverkan.

Enligt Svante Beckmans 4N- typologi finns det fyra olika grundläggande motiv som beskriver ”varför vi gör som vi gör”. Dessa fyra motiv är; Nöjes-, Nytto-, Norm- och Nödmotivet. Nöjesmotivet kan förklaras enligt följande; Ledningens inställning till miljöfrågorna och miljöredovisningen är mycket betydelsefullt för företagets inledande av miljöredovisning. Miljöredovisningen kan användas som ett nyttomotiv för att uppnå lönsamhet för ett företag. Inom affärsvärlden hittar man åtminstone två olika typer av normmotiv för att miljöredovisa. Vi skiljer mellan det *medvetande valet* och det *omedvetna valet*. Det medvetna valet att miljöredovisa kan ses vara idén om den organisatoriska hjälten. I en stor del av all affärslitteratur som publiceras hittar man ”hjältesagor” där framgångshistorier berättas. Inom miljöredovisningen märktes detta fenomenet med organisatoriska hjältar i början av 1990-talet, då seden att miljöredovisa verksamheten ökade kraftigt. Det ansågs helt enkelt vara normalt och rutin. Nödmotivets påverkan på miljöredovisningen kan förklaras genom att ifall ett företag bommar att redovisa kan det betyda märkbara följder som lagföring, missad certifiering, missade order, negativ media, problem med finansiärer och andra intressenter mm. Nödmotivet är ofta motivet bakom miljöredovisningar som skickas in till myndigheter och andra kontrollorgan. Nödmotivet ”tvingar” också företag att certifiera sig för att inte förlora kunder (Bergström m.fl. 2002: 29-34.).

Respondentens svar ger inte antydning om att företaget miljöredovisar pga. nöjesmotivet. Respondenten tycker dock att miljöredovisningen har en ekonomisk betydelse för företaget. Han säger att den offentliga rapporteringen har inflytande på företagets image, medan imagen inverkar på företagets ekonomi ifall de kan behålla eller få nya kundrelationer. Respondenten tycker att de började med miljöredovisningen relativt tidigt jämfört med många andra likartade företag, även då de började miljöredovisa först på 2000-talet. Enligt respondenten började man på Componenta miljöredovisa för att aktiebolagslagen fordrar det? Även redovisningsnämndens föreskrifter och rekommendationer

vad gäller rapportering av miljöfrågor har de på Componenta velat följa eftersom de är ett börsnoterat företag. Han menar att de krav som står i miljötillståndet skall Componenta också redovisa. Respondenten tror att en offentlig rapportering av olika risker gällande miljön och andra olyckor dämpar den kritik som möjligen skulle uppstå vid en olycka. Ifall det skulle hända en olycka med följder på miljön som de inte beaktat som en risk i deras redovisning, skulle de dömas av varje miljöinstans.

Respondenten anser att alla företag borde rapportera om sin miljöpåverkan. Han tror också att miljöredovisningen i framtiden alltmer blir en del av företags hållbarhetsredovisning. Redovisningsnämndens rekommendationer vad gäller miljöredovisning kommer enligt respondenten att bli mer obligatoriska i framtiden. Han förmodar att företag som öppet redovisar om sin miljöpåverkan har de bästa förutsättningarna för fortsatt verksamhet i Finland och även ge företagen vissa privilegier i framtiden.

4.3 Neste Oil

Neste Oil är ett oljeraffinaderi och -marknadsförings företag som är listat på Helsingfors börsen. Oljeraffineringsprodukterna är företagets största affärsverksamhet, 67 procent av omsättningen, medan 31 procent av raffinerade oljan går till detaljhandlare. Företagets främsta produkter är bensin, dieselbränsle, bränsle för flyg- och fartygstrafiken, lätt och tung brännolja, bensinkomponenter, specialbränsle, lösningsmedel, flytgas och bitumen. Företagets marknadsandel av oljeraffineringsprodukter i Finland var 91 procent år 2009. Neste Oil koncernens totala omsättning uppgick till 9 636 miljoner euro år 2009, och hade samma år i december en personalstyrka på 5 092 personer varav 1 424 arbetade utomlands (Neste Oil, 2009: 9, 16-17, 70, 75.).

4.3.1 Intervju med Kaisa Lipponen 25.8.2010

Kaisa Lipponen har arbetat som chef för Neste Oils yttre kommunikation sedan mars 2010. Hon svarar för företagets utvärtes kommunikation och allt som tillhör området. Till hennes arbetsuppgifter hör också framställa företagets hållbarhetsredovisning. Hon har ingen direkt utbildning inom miljön, men har arbetat i två år som konsult där hon varit med om att producera hållbarhetsredovisningar för företag inom industrin. Hon är utbildad magister i filosofi och anser sig ha en god kännedom över hållbarhetsredovisningar. Hon arbetade som konsult för Neste Oils hållbarhetsredovisning redan ifjol (2009).

De första frivilliga miljöredovisningarna i Finland kom under åren 1992-1993. De första företagen som frivilligt redovisade sin verksamhets inverkan på miljön var Kemira, Fortum och M-Real. Och redan 1994 togs de första miljöledningssystemen i bruk i Finland, föregångarna var Ekokem och Tikkurila. (Se Lovio & Kuisma i Heiskanen 2004: 23.). På 2000-talet började de separata miljöredovisningarna försvinna och ersättas av hållbarhetsredovisningar eftersom karven på företags samhällsansvar ökat (Larsson & Ljungdahl, 2005:13).

Neste Oil utgav sin första offentliga miljöredovisning 1992 bland de första i Finland, berättade respondenten. Respondenten kunde inte svara på varför man började med miljöredovisning. De har sedan i något skede börjat ge ut en hållbarhetsredovisning där miljöaspekterna är en del av en större helhet som också innehåller ett företags sociala och ekonomiska ansvar.

ISO 14001 är en standard för miljöledningssystem som skall underlätta företaget att organisera sitt miljöarbete på ett effektivt sätt (Almgren & Brorson, 2003: 23-24.). GRI:s riktlinjer består av tre huvudpelare; miljö, ekonomi och sociala/samhälleliga som sammankopplas till en hållbarhetsredovisning (Bergström m.fl. 2002: 51-52.).

Neste Oil rapporterar enligt GRI:s riktlinjer (ramverk). Neste Oils raffinaderier och största delen av deras andra verksamheter är certifierade enligt och använder ISO 14001 miljöledningssystem. I deras koncernledningssystem är deras produktionsanläggningar

och verksamhetsområden certifierade enligt ISO och OHSAS miljö-, hälso-, säkerhets-, och kvalitetsstandarder. Deras hållbarhetsredovisning är verifierad av en yttre kontrollant och hållbarhetsredovisningen följer GRI:s tillämpningsnivå C+, berättar respondenten. Orsaken varför företaget valde att använda GRI:s ramverk för rapporteringen var att den ger trovärdighet och är internationellt känd, samt att rapporten bedöms av en yttre kontrollant.

Det mest centrala syftet för användningen av ett miljöledningssystem är att förbättra företagets miljöprestanda. Miljöledningssystemet är såtillvida ett verktyg för att redovisa verksamhetens miljöpåverkan. Efter upprättande av systemet kan företaget kontrollera och begränsa sin miljöpåverkan (Brorson & Larsson, 1998: 15-16.).

Neste Oils största miljöpåverkan uppkommer enligt respondenten vid användningen av deras slutprodukter dvs. bensin och diesel. Respondenten berättar att de hela tiden försöker minska sin miljöpåverkan av deras verksamhet. Enligt respondenten har företaget investerat mycket pengar i utvecklingen av nya och renare bränslen, så kallade alternativa bränslen. På Neste Oil investerade man 35 miljoner euro på ansvarsarbetet (miljö-, socialt- och ekonomiskt ansvar) ifjol. De försöker kontinuerligt utveckla sin verksamhet, framhåller respondenten. De är mycket nöjda över sitt miljöarbete och därtill hörande miljöredovisning. Vi försöker dock vara det ledande företaget inom branschen, vilket betyder att vi aldrig kan vara helt tillfredsställda med vår verksamhet och därför utvecklar vi hela tiden vårt ansvarsarbete och investerar mycket pengar inom verksamhetsområdena, berättar respondenten. Inom miljöarbetet finns det ändå förbättringar som skulle kunna göras. Respondenten menar att de skulle kunna samla data/information om sin miljöpåverkan från fler miljöindikatorer än de gör idag. På Neste Oil håller de också för tillfället på att förbättra och utveckla deras program för insamlingen av information.

Företagens främsta motiv med att miljöredovisa sin verksamhet är i allmänhet att nå förtroende bland intressenterna. Andra viktiga motiv kan vara att öka företagets inre miljömedvetenhet, övertyga externa intressenter om företagets kapacitet och visa åt sina samarbetsparter de områden som företaget finner viktiga (Mätäsaho m.fl. 1999: 133-135.).

Orsaken varför Neste Oil framställer och upprätthåller en hållbarhetsredovisning på kommer från intressenternas förväntningar och yrkande, menar respondenten. Hon säger också att det pga. av deras verksamhet riktas mycket olika krav på dem. Med intressenter menar respondenten personal, myndigheter, media och investerare. Av dem uppstår ett behov att berätta om vår verksamhet, där miljöaspekter är en viktig del, säger hon. Neste Oil försöker med sin hållbarhetsredovisning utge information och öppet berätta om deras affärsverksamhet för alla intresserade. Enligt respondenten är orsaken till människors intresse för företags ansvar globala trender, som t.ex. klimatförändringen. Behovet av att rapportera om vår verksamhet kommer ifrån alla som Neste Oil har att göra med, anser hon. Hon tillägger även att vissa kunder idag kan ha olika krav på företagen de vill samarbeta med. Hon säger också att Neste Oil är i vissa verksamhetsområden skyldiga att rapportera om miljöaspekter för myndigheterna, då deras verksamhet har en betydande miljöpåverkan. Respondenten påpekar ändå att de inte har en offentlig hållbarhetsredovisning för att någon kräver en sådan, utan de har på Neste Oil redan i nästan 20 års tid gett ut en miljöredovisning för att de ansett det vara betydelsefullt och viktigt. De förstår enligt henne vilken påverkan deras verksamhet har och de vill öppet berätta om den och skapa transparens med hjälp av rapportering.

Miljöredovisning är en investering för framtiden samt ett kommunikationsverktyg för intressentgrupper (Heiskanen, 2004: 179). Företagen har förstått vilket mervärde miljöredovisningen kan ge och nuförtiden används den även som ett marknadsföringsmedel (Brorson & Larsson, 1998: 150-151, 153).

Respondenten kan inte svara på frågan om den offentliga hållbarhetsredovisningen ger företaget en ekonomisk fördel. Och hon tvivlar om det ens är möjligt att mäta eller räkna en sådan. Hon berättar att företagets ansvarsfrågor är en del av deras affärsmodell och en av affärsverksamhetens grunder. Hållbarhetsredovisningen är isberget som syns utåt, men det görs ett mycket omfattande arbete bakom den offentliga redovisningen på Neste Oil, säger hon. På Neste Oil investerade man 35 miljoner euro på ansvarsarbetet (miljö-, socialt- och ekonomiskt ansvar) ifjol. Arbetets och utvecklingens slutprodukt är själva rapporten som syns utåt, förklarar hon. Respondenten tror inte att Neste Oil lockar nya kunder tack vare sin hållbarhetsredovisning. Men hon hoppas att den kan inverka

positivt på företagets försäljning. Hon berättar att företagets försäljningsavdelning använder rapporten som ett hjälpmedel i sitt arbete. Det vi berättar om i rapporten är också frågor vi diskuterar och berättar utåt vid olika sammanträffanden med människor, poängterar hon. Med sin hållbarhetsredovisning vill Neste Oil ge svar på sina intressenters förväntningar.

Enligt Svante Beckmans 4N- typologi finns det fyra olika grundläggande motiv som beskriver ”varför vi gör som vi gör”. Dessa fyra motiv är; Nöjes-, Nytt-, Norm- och Nödmotivet. Nöjesmotivet kan förklaras enligt följande; Ledningens inställning till miljöfrågorna och miljöredovisningen är mycket betydelsefullt för företagets inledande av miljöredovisning. Miljöredovisningen kan användas som ett nyttomotiv för att uppnå lönsamhet för ett företag. Inom affärsvärlden hittar man åtminstone två olika typer av normmotiv för att miljöredovisa. Vi skiljer mellan det *medvetande valet* och det *omedvetna valet*. Det medvetna valet att miljöredovisa kan ses vara idén om den organisatoriska hjälten. I en stor del av all affärlitteratur som publiceras hittar man ”hjältesagor” där framgångshistorier berättas. Inom miljöredovisningen märktes detta fenomenet med organisatoriska hjältar i början av 1990-talet, då seden att miljöredovisa verksamheten ökade kraftigt. Det ansågs helt enkelt vara normalt och rutin. Nödmotivets påverkan på miljöredovisningen kan förklaras genom att ifall ett företag bommar att redovisa kan det betyda märkbara följder som lagföring, missad certifiering, missade order, negativ media, problem med finansiärer och andra intressenter mm. Nödmotivet är ofta motivet bakom miljöredovisningar som skickas in till myndigheter och andra kontrollorgan. Nödmotivet ”tvingar” också företag att certifiera sig för att inte förlora kunder (Bergström m.fl. 2002: 29-34.).

Inga av respondentens svar ger antydning om att företaget miljöredovisar pga. nöjesmotivet. Neste Oil utgav sin första offentliga miljöredovisning 1992 bland de första i Finland, berättade respondenten. Enligt respondenten har de inte en offentlig hållbarhetsredovisning för att någon kräver en sådan, utan de har på Neste Oil redan i nästan 20 års tid gett ut en miljöredovisning för att de ansett det vara betydelsefullt och viktigt. På Neste Oil förstår de vilken påverkan deras verksamhet har och de vill öppet berätta om den och skapa transparens med hjälp av rapportering, menar respondenten. Hon hoppas att den offentliga rapporteringen kan inverka positivt på företagets försäljning och på-

pekar att företagets försäljningsavdelning använder rapporten som ett hjälpmedel i sitt arbete. Hon menar också att vissa kunder idag kan ha olika krav på företagen de vill samarbeta med. Neste Oil är i vissa verksamhetsområden skyldiga att rapportera om miljöaspekter för myndigheterna, då deras verksamhet har en betydande miljöpåverkan, menar respondenten.

Respondenten tror att miljöredovisningen i framtiden kommer att vara ännu mer hopsvetsad med företags annan rapportering och kommunikation. Hon tror inte att man i framtiden kommer att behandla miljöredovisningen i en egen rapport, eftersom det är en så pass viktig del av företagets affärsverksamhet och strategi. På Neste Oil kommer de ytterligare att integrera miljörapporteringen med företagets ekonomiska rapportering. Och hon tror att intressenternas krav för vad företaget rapporterar om kommer att bli alltmer betydande i framtiden. Hon vill också tro på att miljöredovisningen ger ett mervärde till företaget. Men hon kan dock inte förklara på vilket sätt mervärdet uppenbarar sig.

4.4 Jämförelse av företagen

Jag kommer att jämföra en del av respondenternas svar med varandra. Jag har valt ut de enligt mig viktigaste kommentarer respondenterna framfört med tanke på undersökningen.

De första frivilliga miljöredovisningarna i Finland kom under åren 1992-1993. De första företagen som frivilligt redovisade sin verksamhets inverkan på miljön var Kemira, Fortum och M-Real. Och redan 1994 togs de första miljöledningssystemen i bruk i Finland, föregångarna var Ekokem och Tikkurila. (Se Lovio & Kuisma i Heiskanen 2004: 23.). På 2000-talet började de separata miljöredovisningarna försvinna och ersättas av hållbarhetsredovisningar eftersom karven på företags samhällsansvar ökat (Larsson & Ljungdahl, 2005:13).

Alla de representerade företagen i undersökningen har gått från att ha en miljöredovisning till att på 2000-talet börjat publicera en hållbarhetsredovisning. Neste Oil och Tikkurila var bland de första i Finland att redovisa sin miljöpåverkan offentligt, medan Componenta enligt respondenten var en föregångare inom sin bransch med miljöredovisning, även om de utgav sin första miljörapport i början av 2000-talet.

Ingen av respondenterna har en utbildning inom miljöfrågor. Alla respondenterna menar att miljöarbetet blivit bekant via arbetet. En av dem har gått kurser där man behandlat miljörelaterade frågor.

EMAS är ett frivilligt miljöledningssystem vars syfte är att främja miljöstyrning inom företag och organisationer, samt samtidigt informera allmänheten om de deltagande företagens miljöpåverkan. (Svenska Miljöstyrningsrådet AB, 2002.). ISO 14001 är en standard för miljöledningssystem som skall underlätta företaget att organisera sitt miljöarbete på ett effektivt sätt (Almgren & Brorson, 2003: 23-24.). GRI:s riktlinjer består av tre huvudpelare; miljö, ekonomi och sociala/samhälleliga som sammankopplas till en hållbarhetsredovisning (Bergström m.fl. 2002: 51-52.).

Alla företag använder sig av ISO 14001 miljöledningssystem som hjälpmedel för sitt miljöarbete. Tikkurila redovisar dessutom enligt EMAS miljöledningssystemets riktlinjer. Tikkurila följer till viss del GRI:s ramverk vid uppställningen av deras hållbarhetsredovisning, men är inte certifierade. Både Componenta och Neste Oil använder sig av GRI:s riktlinjer för sin hållbarhetsredovisning. Bägge företagen är GRI certifierade enligt en utomstående kontrollant och följer tillämpningsgrad C.

Företagens främsta motiv med att miljöredovisa sin verksamhet är i allmänhet att nå förtroende bland intressenterna. Andra viktiga motiv kan vara att öka företagets inre miljömedvetenhet, övertyga externa intressenter om företagets kapacitet och visa åt sina samarbetsparter de områden som företaget finner viktiga (Mätäsaho m.fl. 1999: 133-135.). Företagen har förstått vilket mervärde miljöredovisningen kan ge och nuförtiden används den även som ett marknadsföringsmedel (Brorson & Larsson, 1998: 150-151, 153). Miljöredovisning är en investering för framtiden samt ett kommunikationsverktyg för intressentgrupper (Heiskanen, 2004: 179.). De övergripande syftena med miljöredo-

visning är ansvar, resultatberättelse och styrning. Användarna för ansvarssyftet kan vara företagets intressenter, för resultatberättelsesyftet; ägare och företagsledning och för styrningssyftet; företagsledningen och personal. (Bergström m.fl. 2002: 22-23.)

Alla respondenter är av åsikten att syftet med en offentlig miljöredovisning är att främja öppenhet och transparens av företagets verksamhet samt skapa förtroende bland intressenterna. Respondenterna nämner mer eller mindre samma intressenter som målgrupp för miljöredovisningen. Dessa är bland andra personalen, investerare, samarbetspartner och alla som är intresserade av företagets verksamhet. Respondenterna tycker alla att miljörapporteringen ger ett mervärde, men inte kanske direkt i form av ekonomisk nytta. Respondenterna anser att det inte går att räkna ut ifall miljöredovisningen medför ekonomisk nytta. Endast respondenten från Tikkurila medger att det finns en ekonomisk baktanke med miljöredovisningen. Medan respondenten från Componenta menar att rapporten kan ha betydelse för företagets image, som sin tur kan betyda nya kunder är behållande av gamla. Respondenten från Neste Oil menar att deras försäljningsavdelning använder sig av deras hållbarhetsredovisning, men att hon inte kan säga hur detta påverkar företagets ekonomi.

Alla respondenter är överens om att företag i allmänhet borde redovisa sin miljöpåverkan. Enligt respondenterna från Neste Oil och Componenta är offentliga rapporteringen ett utomordentligt verktyg för förbättringen av företags miljöarbete, eftersom det redovisas mål för förbättring och hur dessa mål har uppnåtts. Respondenten från Neste Oil menar också att miljöredovisningen är ett hjälpmedel för att förhindra och förebygga företags negativa miljöpåverkan. Både Tikkurilas och Componentas respondent tycker bägge att den offentliga miljöredovisningen också dämpar eventuell negativa media ett företag kan lida av ifall en miljökatastrof skulle inträffa, då riskerna är redovisade på förhand.

Alla respondenter tror att den separata miljöredovisningen i framtiden kommer att försvinna och ersättas av en hållbarhetsredovisning. Alla företag i undersökningen har redan följt detta mönster. Respondenten på Neste Oil tror att intressenternas krav för vad företag redovisar kommer att bli alltmer betydande i framtiden. Enligt respondenten på Componenta kommer miljöredovisningen i framtiden att vara mer obligatorisk. Respon-

denten på Tikkurila tror att miljöredovisningen i framtiden är lagstadgad och att man också kommer att se internationella bestämmelser vad gäller företags skyldighet att rapportera om sin miljöpåverkan.

4.5 Analys enligt Svante Beckmans 4N-typologi

Enligt Svante Beckmans 4N- typologi finns det fyra olika grundläggande motiv som beskriver ”varför vi gör som vi gör”. Dessa fyra motiv är; Nöjes-, Nytt-, Norm- och Nödmotivet (Beckman, 1997 i Bergström m.fl. 2002: 29.).

I följande tabell har jag kategoriserat undersökningsföretagen enligt Svante Beckmans 4N-typologi. Sedan förklarar jag varför företagen kan placeras under respektive motiv.

Tabell 4. Kategorisering enligt Svante Beckmans 4N-typologi

4N-typologi			
Nöjesmotivet	Nyttomotivet	Normmotivet	Nödmotivet
TIKKURILA	TIKKURILA COMPONENTA NESTE OIL	TIKKURILA COMPONENTA NESTE OIL	TIKKURILA COMPONENTA NESTE OIL

Nöjesmotivet kan förklaras enligt följande: Ledningens inställning till miljöfrågorna och miljöredovisningen är mycket betydelsefullt för företagets inledande av miljöredovisning (Bergström m.fl. 2002: 29-34).

Tikkurila är det enda företaget som kan ses miljöredovisa enligt nöjesmotivet. Respondenten från Tikkurila menar att företagets ledning och dess beslutande personer bör vara positivt inställda till miljöfrågor för att företaget öppet skall kunna berätta om sin miljöpåverkan.

Miljöredovisningen kan användas som ett nyttomotiv för att uppnå lönsamhet för ett företag (Bergström m.fl. 2002: 29-34).

Respondenten från Tikkurila medger att det finns en ekonomisk baktanke med deras miljöredovisning och kan därmed ställas under nyttomotivet. Componenta placeras också under nyttomotivet då respondenten säger att miljöredovisningen påverkar deras image som i sin tur kan inverkan på företagets ekonomi. Jag anser även att Neste Oil hör under nyttomotivet, eftersom respondenten berättar att deras försäljningsavdelning använder miljöredovisningen som stöd för sitt arbete.

Enligt Svante Beckman finns det två olika typer av normmotiv för att miljöredovisa, det *medvetande valet* och det *omedvetna valet*. Det medvetna valet att miljöredovisa kan ses vara idén om den organisatoriska hjälten. I en stor del av all affärlitteratur som publiceras hittar man ”hjältesagor” där framgångshistorier berättas. Inom miljöredovisningen märktes detta fenomenet med organisatoriska hjältar i början av 1990-talet, då sedan att miljöredovisa verksamheten ökade kraftigt (Bergström m.fl. 2002: 29-34.).

Alla företagen som undersöktes har enligt mig ett normmotiv. Respondenterna från både Tikkurila och Neste Oil berättade att företagen de representerar var bland de första i Finland med miljöredovisning. Detta understryker fenomenet med organisatoriska hjältar som beskrivs under normmotivet. Däremot började Componenta med miljöredovisning först i början av 2000-talet. Respondenten menade ändå att Componenta var en föregångare med miljöredovisning bland likartade företag i branschen. Jag tolkar respondenten uttryck som att företaget också ser sig som en organisatorisk hjälte och därmed kan kategoriseras enligt normmotivet.

Nödmotiv för miljöredovisning kan förklaras enligt följande: ifall företag inte redovisar miljöpåverkan kan det betyda märkbara följder som lagföring, missad certifiering, missade order, negativ media, problem med finansörer och andra intressenter. Nödmotivet är ofta motivet bakom miljöredovisningar som skickas in till myndigheter och andra kontrollorgan. Nödmotivet ”tvingar” också företag att certifiera sig för att inte förlora kunder (Bergström m.fl. 2002: 29-34.).

Nödmotivet kan enligt mig hittas i de tre företag jag undersökte med följande motiveringar. Enligt respondenten från Tikkurila dämpar den långvariga offentliga miljöredovisningen möjliga miljöolyckors påverkan och konsekvenser för företaget. Detta kan

enligt mig tolkas som att företaget försöker undvika negativ media och andra möjliga problem ifall en miljöolycka skulle inträffa. Tikkurila känner sig tvungen att miljöredovisa sin verksamhet. Componenta redovisar också pga. nödmotivet eftersom respondenten menar att de började miljöredovisa för att aktiebolagslagen fordrar det och för att de vill följa redovisningsnämndens föreskrifter och rekommendationer. Jag kan inte bekräfta ifall aktiebolagslagen fordrar en offentlig miljöredovisning. Men jag tolkar respondentens svar som att företaget anser sig vara tvunget att miljöredovisa sin verksamhet. Man finner också nödmotivet i Neste Oils handlingar. Respondenten från Neste Oil menar att de i vissa verksamhetsområden är skyldiga att rapportera om miljöaspekter för myndigheterna, då deras verksamhet har en betydande miljöpåverkan (miljötillstånd). Även om detta inte förklarar varför de offentligt miljöredovisar, tycker jag att respondentens svar ger antydning att de känner sig tvungna att miljöredovisa.

Utgående från undersökningen anser jag att de olika företagen nästan har samma motiv för sin miljöredovisning. Den enda avvikelserna var nöjesmotivet som endast förekom i Tikkurila. Jag anser att nyttomotivet är det mest relevanta motivet, eftersom alla företag i undersökningen är börsnoterade och strävar till maximering av vinst.

För syftes skull kan nämnas att en likadan undersökning gjorts i Sverige av Magnus Larsson och Anette Segertoft. De undersökte tre svenska företag med hjälp av Svante Beckmans 4N-typologi för att få reda på vilka olika motiv företagen kunde ha med sin miljöredovisning (Larsson & Segertoft, 2007: Abstract.). Deras undersökningsresultat var att företagen hade mycket olika motiv till varför de miljöredovisar, men inget av företagen hade endast ett motiv (Larsson & Segertoft, 2007: 28).

Min undersökning visar att de finska företagen har så gott som samma motiv för miljöredovisning till skillnad från den svenska undersökningen. Likheter är att inget företag endast hade ett motiv.

5. SAMMANFATTNING & SLUTSATSER

I detta sista kapitel kommer jag att sammanfatta och kommentera de huvudsakliga punkterna i analysen för att ge svar på undersökningens problem och syfte. Sedan avslutar jag undersökningen och ger ett förslag till vidare forskning.

5.1 Sammanfattning av analysen

Undersökningens problemformulering lyder enligt följande:

"Då det inte finns några lagar i Finland som skulle kräva användning av ett miljöledningssystem eller en offentlig miljöredovisning, vill jag undersöka vilka motiv tre finländska företag har för tillämpningen av ett specifikt miljöledningssystem och bedrivandet av offentlig miljöredovisning"

I undersökningen studerades företagen Tikkurila, Componenta och Neste Oil. Endast två av undersökningens respondenter kunde svara på frågan, varför företaget valt ett specifikt miljöledningssystem. Enligt respondenten från Tikkurila valde de EMAS miljöledningssystem eftersom det inte fanns motsvarande miljöledningssystem på marknaden år 1996. Företaget använder sig av både ISO 14001 och EMAS miljöledningssystem som hjälp för sitt miljöarbete.

Respondenten från Componenta kunde inte svara på frågan eftersom han inte var med om att göra beslut om deras miljöledningssystem, men företaget använder miljöledningssystemet/standarden ISO 14001 som stöd för att utföra sitt miljöarbete.

Respondenten från Neste Oil berättade att de valt att använda sig av GRI:s ramverk för sin hållbarhetsredovisning eftersom den ger trovärdighet och är internationellt känd, samt att rapporten bedöms av en yttre kontrollant. GRI räknas inte till ett miljöledningssystem. GRI (Global Initiative Reporting) erbjuder riktlinjer för hur en hållbarhetsredovisning kan utformas. Den innehåller information om en organisations prestanda inom

miljöområdet, men tar också upp organisationens samhällsansvar och ekonomiska prestanda (Almgren & Brorson, 2003: 185). Jag anser att respondentens svar ändå kan kopplas till frågan då miljökapitel i hållbarhetsredovisningar, enligt mig, grundar sig på miljöarbete som utförts med hjälp av ett miljöledningssystem. Speciellt då Neste Oil använder miljöledningssystemet ISO 14001 som hjälp för sitt miljöarbete.

Orsaken varför respondenten från Tikkurila kunde besvara denna fråga utan problem, beror enligt mig på hans långa karriär inom företaget där han länge varit engagerad i miljöarbetet. De andra respondenterna från Neste Oil och Componenta var däremot relativt unga och nyanställda vilket betydde att de antingen visste eller kunde svara på frågan.

I tabellen nedan har jag sammanställt respektive respondenters svar på frågan: Varför företagen miljöredovisar? Man kan enligt mig konstatera att respondenterna från Tikkurila, Componenta och Neste Oil har mycket likartade motiv för en offentlig miljöredovisning, men man finner också några olikheter bland motiven.

Tabell 5. Motiven bakom en offentlig miljöredovisning

Motiven för en offentlig miljöredovisning		
TIKKURILA	COMPONENTA	NESTE OIL
1. Riktad till personal, investerare, studerande, samarbetspartner och underleverantörer	1. Riktad till investerare och alla som är inresserade av företaget	1. Riktad till personal, myndigheter, media och investerare
2. Vill offentligt berätta om deras miljöarbete och visa öppenhet	2. Vill visa öppenhet och skapa transparenens över verksamheten	2. Vill öppet berätta om deras verksamhet & skapa transparenens
3. Få myndigheternas och konsumenternas förtroende	3. Höja medvetenheten av miljöfrågor internt & bland investerare	3. Uppstår ett behov från intressenternas förväntningar & yrkande
4. Få ekonomisk fördel och respekt på marknaden	4. Påverka företagets image--> Få ekonomisk nytta	4. Används som hjälpmedel vid försäljning
5. Den allmänna samhälliga trenden återspeglas i deras agerande	5. Följa redovisningsnämndens föreskrifter & rekommendationer	5. Måste rapportera sin miljöpåverkan för myndigheterna
6. Få kunderna att lita på dem och deras produkter	6. Vill berätta om deras certifierade miljöledningssystem	6. Kunders krav på företags miljöarbete
7. Bevisa att de kan förbättra sitt miljöarbete	7. Bevisa att de tar miljöpåverkan i beaktande	7. Visa att de förstår sin miljöpåverkan

Under har jag kopplat samman motiven med teorin.

Företags främsta motiv med att miljöredovisa sin verksamhet är i allmänhet att nå förtroende bland intressenterna samt öka företagets inre miljömedvetenhet (Mätäsaho m.fl. 1999: 133-135). Denna teori stöds av alla undersökningsföretag i punkterna 1 och 3.

Syften bakom miljöredovisning kan också vara transparens av verksamheten, samt tillfredsställa myndigheternas krav. Företagen har förstått vilket mervärde miljöredovisningen kan ge och nuförtiden används den även som ett marknadsföringsmedel (Brorson & Larsson, 1998: 150-151, 153.). Miljöredovisning är en investering för framtiden (Heiskanen, 2004: 179). Motiven som tas upp i teorin ovan kan hittas i Tikkurilas punkter 2, 3, 4 och 5. Liknande motiv finner man i Componentas punkter 2, 4 och 5. Neste Oils svar i numren 2, 4 och 5 kan också kopplas samman med teorin

Jag anser att undersökningen jag gjort till mycket stor del stöder teorin. Men det finns ändå skillnader bland undersökningsföretagens motiv. Dessa skillnader är markerade med rött i tabell 4.

Respondenten från Tikkurila är den enda som rakt ut säger att de miljöredovisar för att få kunderna att lita på dem och deras produkter. Han menar också att den samhälliga trenden är en av orsakerna till varför de miljöredovisar.

Componenta vill enligt respondenten följa redovisningsnämndens rekommendationer och föreskrifter. Enligt de nya EU-anpassade redovisningsreglerna som trädde i kraft efter den 30 april 2005, vill EU-parlamentet ”helst” se en öppen redovisning av policys och program som företagen använder sig av för att minska miljöpåverkan (Ringström, Miljörapporten 2006: 7). Av undersökningsföretagen är Componenta det enda som öppet menar att de vill berätta om att de har certifierade miljöledningssystem.

Respondenten från Neste Oil tycker att ett motiv för deras offentliga miljöredovisning är att de måste rapportera sin miljöpåverkan till myndigheterna. Dessutom är hon den enda som menar att kunderna kräver en offentlig miljöredovisning för att veta hurudant miljöarbete företaget utför.

Avslutningsvis verkar alla respondenter från undersökningsföretagen vara av samma åsikt i punkt 7. Alla undersökningsföretagen vill bevisa att de tar sin miljöpåverkan på allvar och även försöka minska den. Detta gör de enligt mig i grund och botten för att nå en fördel. Enligt respondenterna gör vart och ett av företagen ett enormt miljöarbete för att minska miljöpåverkan, men vad är det för glädje om det inte uppstår en nytta av det. Jag tror inte att något företag på jorden är så miljövänligt att det endast skulle utföra miljöarbete med kärlek till miljön. Människan är en självisk varelse som behöver få beröm, acceptans, kritik och fördel för att skapa motivation, inspiration, utveckling och oberoende. Miljöredovisningens främsta motiv är enligt mig att skapa fördel i form av ekonomisk nytta. För att understryka mitt argument ger jag följande exempel. Varför sliter en frisk person hela vintern på gymmet? Enligt mig är det främsta motivet för att visa upp resultatet på sommaren och på så sätt få komplimanger. Komplimanger kan här ses som det huvudmotivet. Någon kan visserligen påstå att personen tränar av hälsoskäl och av välbehaget som uppstår efter träningen. Detta är säkert också sant, men dessa motiv sporrar bara ytterligare personen för att uppnå målet, anser jag.

5.2 Slutsatser

Utgående från undersökningen jag gjort kan man dra slutsatsen att företagets motiv för miljöredovisning stämmer överens med motiven teorin beskriver. Företagen i min undersökning har alla slopat den separata miljöredovisningen. Dessa utger istället en mer omfattande hållbarhetsredovisning som förutom miljön också tar upp det ekonomiska och sociala ansvaret. Denna trend har enligt respondenten från Tikkurila redan sedan länge tillbaka kommit igång. Oberoende av vad rapporten heter tror jag att vi i framtiden kommer att se fler företag som öppet rapporterar om sin miljöpåverkan. Detta kommer troligen att ske genom lagförändringar eller genom att tilldela skattelättnader till företag som redogör för sitt miljöarbete. Även om jag anser att företagets främsta motiv med offentlig miljöredovisning är att uppnå ekonomisk fördel, tycker jag att det inte spelar någon roll. Man måste komma ihåg att dessa företag faktiskt gör ett miljöarbete för att minska miljöpåverkan vilket hoppeligen besparar jorden för kommande

generationer. Respondenten Kaisa Lipponen uttryckte sig väl då hon sade att; "*rapporteringen är endast isberget som syns ovanför ytan...*". Hon menade att det viktigaste är det omfattande miljöarbete som företaget utför.

5.3 Förslag till vidare forskning

Jag tycker att det skulle vara intressant och vettigt att göra en kvantitativ undersökning med surveyintervjuer om samma problem och syfte. Man skulle få ett mycket bredare och mer pålitligt resultat genom fasta svarsalternativ.

KÄLLOR

Skriftliga källor:

Almgren, Richard & Brorson, Torbjörn. 2003. Miljörevision. Green Business AB. 190 s. ISBN 91-974654-0-2

Bergström, Sören & Catusò, Bino & Ljungdahl, Fredrik. 2002. Miljöredovisning. Malmö:Liber AB. 128 s. ISBN 91-47-06411-0

Brorson, Torbjörn & Larsson, Gösta. 1998. Miljöledning. EMS AB, 1998. Tredje upplagan. 191 s. ISBN 91-630-5138-9

Bryman, Alan & Bell, Emma. 2005. Företagsekonomiska forskningsmetoder. 624 s. ISBN 914-707-510-4

Componenta, 2009. Componenta Vuosikertomus 2009. 68 s. Oy Audicon Ab.

Heiskanen, Eva. 2004. Ympäristö ja liiketoiminta: Arkiset käytännöt ja kriittiset kysymykset. Tammer-Paino Oy. 297 s. ISBN 951-662-904-0

Järvelä, Marja & Wilenius, Markku. 1996. Ilmatoriski ja ympäristöpolitiikka. Tammer-Paino Oy. 252 s. ISBN 951-662-658-0

Larsson, L-O & Ljungdhal, F. 2005. Miljöredovisningen avskaffas!. Balans: Nr 4, s 13.

Mätäsaho, Risto & Niskala, Mikael & Tuomola, Jari. 1999. Ympäristö-laskenta johdon apuvälineenä. WSOY. 206 s. ISBN 951-0-23117-7

Neste Oil, 2009. Neste Oil Vuosikertomus 2009; Muutos on tapa ajatella. 148 s. Erweko Painotuote Oy 2010.

Tikkurila 2, 2007. Yhteiskuntavastuuraportti vuodelta 2007. 27 s. Libris Oy 2008.

Elaktroniska källor:

EMAS, 2009. [www].EMAS Statistics – Evolution of Organisations and Sites. Hämtat 4.12.2009. http://ec.europa.eu/environment/emas/pdf/5_5articles_en.pdf

GRI , 2009. [www]. GRI Reports List. Hämtat 16.1.2009.
<http://www.globalreporting.org/GRIReports/GRIReportsList/>

GRI 2, 2009. [www]. GRI:s Tillämpningsnivåer. Hämtat 7.1.2010.
http://www.globalreporting.org/NR/rdonlyres/1115DCC0-7927-4BDD-BBCA-CD18185DEFC3/2778/G3_AL_Swe_FINAL.pdf

ISO 14001. 2008. [www]. Esite ISO 14000 –sarjan standardeista. Hämtat 16.1.2009.
http://www.sfs.fi/iso14000/lisatietoja_iso14000/

Larsson, Magnus & Segertoft, Annette. 2007. MILJÖREDOVISNING – Företags motiv med miljöredovisning. Kandidatavhandling, sektionen för Ekonomi och Teknik, Högskolan i Halmstad. 29 s. [www]. Hämtat 16.1.2009.
http://dspace.hh.se/dspace/bitstream/2082/1273/3/2082_1273.pdf

Miljöministeriet 1. 2009. Lagstadgade skyldigheter för företag och sammanslutningar (lag för miljön). [www]. Hämtat 16.1.2009.
<http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=194&lan=sv>

Miljöministeriet 2. 2009. EMAS-system. [www]. Hämtat 16.2.2009.
<http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=1630&lan=sv>

Ringström, Lisa. 2006. Miljörapporten nr 5, s.7: Hållbarhetskrav ger revisorerna huvudbry. Publicerad 2.6.2006. [www]. Hämtad 16.1.2009.

<http://www.miljorapporten.se/article.jsp?article=16286>

Svenska Miljöstyrningsrådet AB, 2002. [www]. Råd och tips vid utformning av miljöredovisning enligt EMAS. Hämtat 3.1.2008. www.miljostyrning.se/emas

Tikkurila, 2010. [www]. Tikkurila lyhyesti 2010. Hämtat 6.9.2010.

www.tikkurilagroup.com/files/428/Tikkurila_in_Brief_2010_FIN.pdf

The ISO Survey, 2007. [www]. The ISO Survey – 2007. Hämtat 6.3.2009.

<http://www.iso.org/iso/pressrelease.htm?refid=Ref1178>

Wikipedia 1. FN:s miljövärdskonferens i Stockholm 1972. [www]. Hämtat 16.1.2009.

http://sv.wikipedia.org/wiki/FN:s_milj%C3%B6v%C3%A5rdskonferens_i_Stockholm_1972

Wikipedia 2. Hållbar utveckling. [www]. Hämtat 16.1.2009.

http://sv.wikipedia.org/wiki/H%C3%A5llbar_utveckling

Ympäristö, 2009. [www]. ISO 14001-standradi. Hämtat 1.3.2009.

<http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=76651>

Muntliga källor:

Intervju med Pekka Kotilainen (Tikkurila) 22.4.2010

Intervju med Matti Rousku (Componenta) 29.4.2010

Intervju med Kaisa Lipponen (Neste Oil) 25.8.20

BILAGOR

BILAGA 1

Inledande frågor

1. Vad har Ni för befattning på företaget och vilka är Era arbetsuppgifter?
2. Kan Ni berätta hurudan verksamhet företaget Ni arbetar för utövar?
3. Hurudana är företagets nyckeltal (omsättning, personal, vinst mm)?
4. Hurudan kunskap/utbildning har Ni vad gäller miljöredovisning eller miljöfrågor i allmänhet?

Miljöredovisning enligt miljöledningssystem eller – riktlinjer

5. När började ert företag bedriva miljöredovisning?
6. Vad fick Er att börja miljöredovisa?
7. Hur utformar Ni er miljöredovisning?
8. Varför har Ni valt att redovisa Er miljöpåverkan på detta sätt?
9. Använder Ni någon organisations riktlinjer (miljöledningssystem) för att miljöredovisa? I så fall vilken/vilka?
10. Varför valde Ni att redovisa enligt denna organisations riktlinjer?
11. Vad fick Er att sträva efter en certifiering enligt organisationens riktlinjer?
12. Varför miljöredovisar Ni?
13. Till vem eller vilka riktar Ni i först hand Er miljöredovisning?
14. Vad tar Ni upp i Er miljöredovisning och varför?
15. Vad anser Ni att är viktigt vid utformningen av Er miljöredovisning?
16. Vad vill ni uppnå med Er miljöredovisning?
17. Är Ni nöjda med Er miljöredovisning eller finns det eventuellt något Ni vill förbättra?
18. Hur anser Ni att ert företag utför sitt miljöarbete?
19. Finns det något Ni skulle vilja ändra eller förbättra angående miljöarbetet?

Allmänna frågor

20. Hur anser Ni att företag i allmänhet bör behandla en negativ miljöpåverkan?
21. Skall företag redovisa ej uppfyllda miljömål?
22. På vilket sätt tror Ni att Er miljöredovisning påverkar allmänhetens bild av företaget?
23. Hur tror Ni att miljöredovisningen kommer att utvecklas i framtiden?
24. Anser Ni att miljöredovisningen ger ett mervärde åt företag?

BILAGA 2

Intervju med Pekka Kotilainen från Tikkurila Abp den 22.4.2010. Intervjun ägde rum på Tikkurila Ab:s huvudkontor i Vanda. Intervjun varade från klo. 12.15-13.30.

Andersson: Mikä on virkanne yrityksessä ja mitkä ovat työtehtävänne?

Kotilainen: Tulin tähän taloon ympäristösuojeluinsinööriksi vuonna 1973, eli 37 vuosi meneillään. Aluksi hoidin ympäristöasioita ja sitten tuoteturva-asioita, työsuojeluasioita ja laatuasioita. Olen ympäristö-, turvallisuus- ja laatu osastopäällikkö ja meitä on täällä Vantaalla 8 hengen osasto. Ja sitten on tietenkin kontaktiverkosto tytäryhtiöihin. Meillä on tuotantotoimintaa 8:ssa maassa. Tehtaita on yksitoista yhteensä. Ympäristöasiat on minun sydäntä lähellä ollut koko ajan ja myöskin muut turvallisuusasiat.

Andersson: Mikä on yrityksenne toimiala?

Kotilainen: Tehdään maalituotteita, kaikenlaisia maaleja. Sekä sisämaaleja, puunsuojelumaaleja, kittejä ja teolliseen maalaukseen käytettäviä tuotteita. Teollisuus maalit eroavat aikalailla muihin koska niitä käytetään isoilla tuotantolinjoilla ja kestävyys- ja laatuvaatimukset ovat vähän toisenlaisia. Erilaisia maalivalmistuskaavoja meiltä löytyy useita tuhansia. Erilaisia raaka-aineita on konsernissa käytössä lähes kaksituhatta. Eli aika paljon erilaisia maalivaihtoehtoja.

Andersson: Minkälaiset ovat yrityksenne tunnusluvut (liikevaihto, -voitto, henkilöstö ym.)?

Kotilainen: Konsernin liikevaihto taisi viime vuonna olla 550 miljoonaa euroa. Tikkurilan kotisivuilta löytyy tarkemmat luvut. Maaliskuun lopulla tapahtui lopullinen ero Kemirasta, opetellaan nykyisin sitä pörssiyhtiön olemista ja toimintaa. Henkilöstöä meillä on tällä hetkellä noin 3800 koko konsernissa ja liikevoitto oli taisi viimevuonna olla 60 miljoonaa tai jotain. Suomessa on noin 800 ihmistä töissä.

Andersson: Minkälainen tuntemus/koulutus ympäristöraportoinnista tai yleisesti ympäristökysymyksistä Teillä on?

Kotilainen: Olen kemian diplomi-insinööri Otaniemestä valmistunut aikanaan ja ympäristöasioista ei siihen aikaan paljon kerrottu. Ympäristöasiat ovat tulleet työn ohessa tutuksi, nämä varsinaiset ympäristöraportointivaatimukset ja ympäristökysymyksien tärkeys yleensäkin. Olen ollut kemianteollisuuden erilaisissa työryhmissä vuosien mittaan missä on kehitelty erilaisia hankkeita ympäristösuojelun osalta.

Andersson: Koska yrityksenne aloitti ympäristöraportoinnin?

Kotilainen: Kemianteollisuudessa oli 1990-luvun alussa semmoinen ”Tiedä ja Tiedosta” ympäristösuojelu-kampanja vuonna 1990–1991 johon Tikkurila osallistui. Tarkoituksena oli lisätä oman henkilöstön tietoisuutta ympäristöasioista. Kokeilu kesti noin puoli vuotta. Työntekijät saivat jos halusivat tehdä ympäristöaiheinen aloite ja niillä oli viikko aikaa löytää jotain parannettavaa. Siitä saatiin noin 250 ympäristöaloitetta. Se oli yksi sellainen heräte. Sitten tuli kemianteollisuudesta sellainen RC (Responsible Care) ympäristö-, terveys- ja turvallisuusohjelma joka lanseerattiin Suomeen vuonna 1991. Sitten tehtiin omanlaisen version RC-ohjelmasta. Silloin päätettiin että me julkisesti raportoidaan vuosittain näistä asioista. Ensimmäinen YTT-raportti julkaistiin vuonna 1993 ympäristöraportin nimellä. Vuonna 1995 uudistettiin YTT-ohjelmamme ja silloin otettiin käyttöön ensimmäisen ympäristöjohtamisjärjestelmän. 1996 liityttiin EMAS-järjestelmään ja sieltä tuli sitten näitä raportointi vaatimuksia. Pitää joka kolmas vuosi tehdä ympäristöselonteon, muina vuosina niitä kutsuttiin ympäristöraporteiksi. Ja 2000-luvulla puhutaan sitten yhteiskuntavastuuraporteista. Mutta samat ympäristöasiat kuuluivat siihenkin.

Andersson: Mikä sai yrityksenne raportoimaan ympäristövaikutuksistaan?

Kotilainen: 1990-luvun kilpailulla herätettiin sellainen tunne että tässähän voisi tehdä enemmänkin, että haluttiin olla parempia ympäristöasioissa. Ja haluttiin raportoida siitä julkisesti. Etuahan aina haetaan varsinkin kaupallista etua.

Andersson: Miten muotoilette ympäristöraporttinne?

Kotilainen: Meillä on tällä hetkellä yksi ainoa raportti (yhteiskuntavastuuraportti) missä sitten on sellainen ympäristöosio. Seurataan siinä sitten erilaisia ympäristöön liittyviä mittareita ja kerrotaan sitten vuosittain mitä on tehty ja mitä erityistä on tapahtunut.

Vuonna 2007 ilmestyi meidän viimeinen painettu ympäristöraportti, sitten päätettiin ettei tehdä muuta kuin nettiversio näistä.

Andersson: Käytättekö jonkun järjestön/organisaation suuntaviivoja (ympäristöjärjestelmä) ympäristöraportoinnin apuvälineenä?

Kotilainen: Niitä on pyritty seuraamaan mutta ei suoraan kuitenkaan (GRI). Viime vuonna tehtiin ainoastaan EMAS-raportti ja tänä vuonna tehdään EMAS-ympäristöselonteon vuosipäivitys ainoastaan. Ollaan viimeiset kaksi vuotta seurattu EMAS-järjestön suuntaviivoja, mutta niitäkin ollaan muunneltu meidänlaiseksi. Meillä on EMAS-sertifikaatti ja edellytys siihen on tehdä varsinaista ympäristöselontekoa joka kolmas vuosi ja väli vuosina sitten päivittää sitä. Suurin osa meidän tuotantolaitoksilla on myös myönnetty ympäristöjohtamisjärjestelmästandardin ISO 14001 sertifikaattia.

Andersson: Miksi valitsitte kyseisen järjestön suuntaviivoja?

Kotilainen: No silloin vuonna 1996 kun EMAS tuli ei ollut vielä näitä muita esim. GRI. Oli luontevaa että sen vaatimukset ainakin pitää täyttää.

Andersson: Mikä sai teidät tavoittelemaan kyseisen organisaation ympäristöjärjestelmän sertifikaattia?

Kotilainen: Aikanaan kun liityttiin EMAS:iin ajateltiin että siitä tulisi tällainen yleinen vaatimus markkinoille. Että sellainen rekisteröiminen pitää olla jokaisella kun nianarvoisella yrityksellä, mutta semmoistahan siitä ei ole tullut. Sitä on vain ylläpidetty ja ollaan päätetty pitää siitä kiinni.

Andersson: Miksi teillä on ympäristöraportointi?

Kotilainen: Näiden tietojen keräily on tietysti perusedellytys että pystytään parantamaan toimintamme ja kehittämään sitä. Meillä pitää olla tiettyjä mittareita jotta tiedämme miten ollaan onnistuttu ympäristötyössä. Ja kun halutaan tiedottaa omalle porukalle ympäristövaikutuksista ja kehityksestä, niin samalla vaivalla syntyy tällainen julkinen raportointikäytäntö. Ja kyllähän siinä totta kai on takana että halutaan osoittaa että pystytään parantamaan toimintamme ympäristöasioissa jotta asiakas luottaisi meihin ja meidän tuotteisiin. Kyllä se taloudellinen taka-ajatus siinä ilman muuta on. Mutta myöskin sitä idealismia on ollut tässä matkan varrella. Jotta meidän toiminta ja tuotteet olisi perustel-

tuja, niin meidän täytyy kaikin tavoin pyrkiä ja pystyä vähentämään niitä ympäristövaikutuksia. Yleinen yhteiskunnallinen trendi heijastuu meidän ajatustapaan ja halutaan kertoa mitä ollaan tehty ja paranneltu. Taloudellisen hyödyn ei varmaan pysty laskemaan eikä me ollaan edes yrittänytkään. Sellainen yleiskuva on muodostunut että kaidennäköisiä asiakaskyselyitä tehdään ja meidät koetaan tämmöisiksi vastuuntuntoisiksi toimijoiksi, mikä on tärkeä tekijä jotta meidän tuotteita valitaan. Mitään rahallista arviota on todella vaikea esittää.

Andersson: Ketä varten ympäristöraportti on ensisijaisesti tarkoitettu?

Kotilainen: Aika paljon tehdään tietenkin omaa henkilökuntaa varten. Että pystytään kertomaan mitä ollaan saatu aikaan. Ja muut kiinnostuneet kohderyhmät ovat opiskelijat, meidän alihankkijoille kaupan maalimyyjille jotka ovat meille tärkeitä yhteistyökumppaneita. Ja luultavasti myös sijoittajat sen jälkeen kun liityttiin pörssiin.

Andersson: Mitkä ympäristövaikutukset löytyvät selonteosta ja minkä takia?

Kotilainen: Hyvin merkityksellinen ympäristövaikutus mistä raportoidaan on se liuotin päästö joka tulee liuotepitoisten tuotteiden käytöstä. Maalin valmistuksen ympäristökuormitus on sinänsä varsin pieni, lukuun ottamatta sitä että meillä tulee aika paljon ongelmajätettä jotka poltetaan Ekokem Oy:lle. Energiankulutus maalivalmistusprosessissa on kohtuullisen pientä samoin jätevesikuormitus. Isoimmat ympäristövaikutukset löytyvät raakalainevalmistelussa ja tuotteiden käytössä.

Andersson: Mitkä asiat ovat teidän mielestänne tärkeät ympäristöraporttia laatiessanne?

Kotilainen: Että ollaan rehellisiä ja raportoidaan sellaisista asioista mistä yritys ja yleisö ovat oikeasti kiinnostuneita. Tehdään huolellinen ympäristötyö joka heijastuu suoraan ympäristöraporttiin missä kerrotaan parannuksista ja alueista missä voitaisiin vielä kehittyä.

Andersson: Mitä yrityksenne yrittää saavuttaa ympäristöraportoinnilla?

Kotilainen: Tietenkin halutaan kertoa avoimesti mitä me täällä tehdään ympäristön eteen ja myöskin sillä tavalla saada sekä viranomaisten että kuluttajien luottamus. Näin voidaan myös ylpeinä kertoa miten ollaan edennyt ympäristötyössä ja missä voimme

vielä parantaa. Pyritään avoimuudella saamaan luotettavuutta ja sitä kautta myös taloudellista hyötyä ja kunnioitusta markkinoilla.

Andersson: Oletteko tyytyväisiä ympäristöraporttiinne vai löytyisikö mahdollisesti jotain parannettavaa?

Kotilainen: Jos verrataan meidän kilpailijaan Kiiltoon niin meillä olisi kaikilla ympäristöalueilla paljon tekemistä. On vaikea sanoa mitä me nyt suoranaisesti voitaisiin parantaa tai muuttaa. Kyllä meillä parannettavaa olisi, se on paljon resurssikysymys ja ollaan viimeaikoina panostaneet niin paljon työturvallisuuteen että se on viennyt resursseja ei niinkään ympäristötyöstä vaan ympäristöraportoinnista.

Andersson: Miten yrityksenne mielestänne suoriutuu ympäristötyöstä onko jotain mitä tahtoisitte muuttaa tai parantaa?

Kotilainen: Kyllä parannettavaa on esimerkiksi tämä meidän suuri ongelmajätteiden määrä sehän on ympäristöasia sekin, vaikka se tuottaakin lämpöä polttaessa. Se on meillä melkoinen kustannustekijä ja se on hukkaa mitä pitäisi pystyä vähentämään. Siinä ei olla onnistuttu, mutta ollaan käynnistetty projekti missä yritetään vähentämään ongelmajätteiden määrää, se hukkan määrä on meidän suurin tuotantoon liittyvä päänsärky tällä hetkellä. Toki ilmaan joutuvia päästöjä pyritään vähentämään koko ajan ja se on aika hyvin hallinnassa, mutta kaikilla sektoreilla pyritään parantamaan.

Andersson: Miten yritysten yleisesti pitäisi hoitaa negatiivisia ympäristövaikutuksia?

Kotilainen: Perusasia on se että yritys tietää ympäristövaikutuksistaan ja kaiken järjen mukaan kertovat niistä, sitä avoimuutta näissä asioissa pitäisi edellyttää ihan kaikilta yrityksiltä. En näen estettä siitä että jokainen vastuuntuntoinen yritys pitäisi myös raportoida niistä. Ehkä pitäisi olla ihan selkeät vaatimukset että näistä ja näistä asioista pitää raportoida.

Andersson: Uskotteko ympäristöraportoinnin vaikuttavan yleiseen kuvaan yrityksissä?

Kotilainen: Kyllä niillä varmasti on omat vaikutuksensa, ne negatiiviset tapahtumat kuten päästöt ja vahingot, niillä pystytään pilaamaan yritysten hyvä maine. Mutta toisaalta jos niistä rehellisesti kerrotaan ja jatkuvasti raportoidaan niin silloin tällaiset satunnaiset ongelmat hyväksytään helpommin julkisuudessa kun on valmis selitys miten sen tois-

tuminen pystytään estämään. Julkisuus pehmentää sitä, tällöinen rehellinen pitkäaikainen raportointi pehmentää näiden mahdollisten onnettomuuksien seurauksia ja vaikutuksia.

Andersson: Miten näette ympäristöraportoinnin kehittyvän tulevaisuudessa?

Kotilainen: Olettaisin että tulee pakollista raportointia lainsäädännön tahoilta ja että yritykset vapaaehtoisesti enemmän tulee raportoimaan ympäristövaikutuksista. Uskon että läpinäkyvyys näissä suhteissa tulee lisääntymään sekä kepin avulla että vapaaehtoisesti. Ja toisaalta onhan kaiken näköisillä järjestöillä kuten Greenpeace oma vaikutuksensa, yritykset eivät halua sellaista mainetta että he salaavat asioita. Mutta uskon että siirrytään tulevaisuudessa enemmänkin käyttämään yhteiskuntavastuuraportteja ja siihen kuulu sitten myöskin ympäristöosio. Ja tällainen näkökulma on jo laajentunut yritysmaailmassa. Jotain kansainvälisiä säännöksiä tulee varmasti jossain vaiheessa avuksi.

Andersson: Antavatko ympäristöraportit lisäarvon yrityksille? Jos antavat, niin miten?

Kotilainen: Silloin kun me esimerkiksi liityttiin EMAS:in 1990-luvun puolivälissä saatiin paljon julkista huomiota ja laajempaakin kiinnostusta, mutta sen jälkeen on jotenkin hiipunut toi julkinen kiinnostus. Se saattaa johtua siitä että nämä aletaan kokee jossain määrin pakolliseksi, kun suunnilleen kaikilla vastuuntuntoisella yrityksillä on käytössä jonkulinainen raportointi. Siihen ei enää kiinnitetä huomiota toivottavasti kiinnitetään huomiota jos jollain yrityksellä ei ole ympäristöraporttia. Sitä kautta voi ehkä saada negatiivista huomiota. Ympäristöraportit ovat osa yritysten imagonmuodostusta. Toivottavasti ihmisille jotka lukevat nämä raportit tulee sellainen positiivinen henki ja parantamishalu esille. Se varmaan tuo sitä mielikuvaa yrityksestä ja vaikuttaa yrityksen imagoon.

Andersson: Onko jotain mitä haluaisitte vielä kertoa tai lisätä?

Kotilainen: Kyllä tässä varmastikin tuli kaikki meidän kehityksestä. Ja kyllä yhtiön johdon ja tiettyjen päättävien henkilöiden pitää positiivisesti suhtautua ympäristöasioista jotta voidaan avoimesti kertoa ympäristövaikutuksista ja myöskin tämän kaupallisen puolen pitää olla mukana tässä, aina kun myydään kuluttajatuotteita niin ei katsota pelkästään sitä omaa pesää vaan pyritään raporteissa tuomaan esiin koko tuotteen elinkaarta.

BILAGA 3

Intervju med Matti Rousku från Componenta Abp den 29.4.2010. Intervjun ägde rum på Compnentas huvudkontor i Helsingfors. Intervjun varade från klo. 13.00-14.30.

Andersson: Mikä on yrityksenne toimiala?

Rousku: Componenta on maailman toiseksi suurin itsenäinen valimokonserni. Itsenäisen tarkoittaa sitä että me emme ole kimpassa minkään autotehtaan kanssa vaan me toimitetaan asiakkaalle tilauksesta valukomponentteja joita mielellään sitten koneistetaan ja tehdään pintakäsittelyä ja osakokoonpanoja jos asiakas sitä haluaa. Tällä hetkellä meillä on tuotanto ja toimintaa Suomen lisäksi Ruotsissa, Hollannissa ja Turkissa. Valimoita meillä on Suomessa 4 ja kahdella paikkakunnalla konepajoja. Ruotsissa on konepaja ja takomo ja Hollannissa kaksi Valimoa. Turkissa meillä on kaksi valimoa ja konepajoja. Suomessa meillä on noin 1000 työntekijää. Asiakasyrityksiä meillä on työkoneteollisuus, raskaat ajoneuvoteollisuus, autoteollisuus, lisämoottori ja tuulivoimateollisuus sekä konerakennusteollisuus. Asiakkaat ovat esim. Valtra, Volvo, Kone, ABB, Scania ja Moventas.

Andersson: Minkälaiset ovat yrityksenne tunnusluvut (liikevaihto, -voitto, henkilöstö ym.)?

Rousku: Viime vuoden liikevaihto oli n. 300 miljoonaa euroa. Liikevaihto tippui aika kovin vuoden 2008 tasosta, alle puoleen siitä. Tämä lama tai laskusuhdanne haukkasi aika kovasti. Viime vuoden lopussa henkilöstö oli n. 3700.

Andersson: Mikä on virkanne yrityksessä ja mitkä ovat työtehtävänne?

Rousku: Olen Matti Rousku ja olen tässä laatu- ja ympäristöpäällikkönä. Aloitin 2003 Componentassa ja tulin aikoinaan tekemään Diplomityön meidän Karkkilaan valimoon ja sitä jälkeen olen toiminut erilaisissa tuotannon ja laadun kehitystehtävissä neljä vuotta ja sen jälkeen siirryin Helsinkiin. Olin ensin tukemassa myynti- ja ostoasioissa ja nyt reilun vuoden ollut laatu- ja ympäristöasioita kehittämässä.

Andersson: Minkälainen tuntemus/koulutus ympäristöraportoinnista tai yleisesti ympäristökysymyksistä Teillä on?

Rousku: Minun yleinen tuntemus ympäristökysymyksistä on syntynyt tämän työn kautta. Olen kone- ja valimotekniikan Diplomi-insinööri ja olen työn kautta käynyt kurseja mutta varsinainen koulutus ei ole ympäristöala. Meillä on yksiköissä sitten asiantuntijoita joita voidaan käyttää ympäristöongelmien asioissa.

Andersson: Koska yrityksenne aloitti ympäristöraportoinnin?

Rousku: Ympäristöraportteja ollaan tehty vuodesta 2003 muistaakseni. Ja vuonna 2006 laajennettiin tähän yritysraporttiin mikä sisältää talous ja sosiaalinen vastuu myös.

Andersson: Mikä sai yrityksenne raportoimaan ympäristövaikutuksistaan?

Rousku: Osakeyhtiön laki velvoittaa meitä ja sitten on myös kirjanpitolautakunnan ohjeistukset ja suositukset ympäristöasioiden raportoinnissa koska ollaan pörssilistattu yhtiö. Mutta nämä antavat aika vapaat kädet mitä ympäristöraportointiin tulee. Mikä velvoittaa meitä raportointi mielessä on tietysti meidän yksiöt, suurin osa meidän tuotantoyksiköistä vaaditaan ympäristölupaa. Se tarkoittaa sitä että mitä ympäristöluvassa vaaditaan niin niistä meidän myös pitää raportoida ne vaatimukset tulee osittain suoraan sieltä.

Följdfråga, Andersson: Vaikka ympäristölupaa vaaditaan, ei tarkoita sitä että yritys täytyy tehdä sitä julkisesti?

Rousku: Aivan, ympäristöluvan kautta raportoidaan viranomaisille. Kun puhutaan julkisesti raportoinnista, niin meillä on kerran vuodessa julkaistava yritysraportti mikä pitää sisällään ympäristöraportin. Ja sen lisäksi meillä on kaikissa yksiköissä yhtä lukuun ottamatta ISO 14001 sertifioitu ympäristöjohtamisjärjestelmä. Mutta meidän käyttämä GRI antaa raportoinnin suuntaviivat ja ohjeistukset mitä raportoidaan. On eri tasoja mitä me voidaan GRI:n mukaisesti raportoida. Eri maissa ja eri tuotantoyksiköissä tunnustetaan ympäristönäkökohdat ISO 14001 avulla. Mitä me sitten raportoidaan julkisesti ulos perustuu meidän yksiköiden tekemään työhön ympäristönäkökohtien tunnistamiseksi. Emme anna yksikkökohtaisia tietoja vastuuraportissa tai ympäristöraportissa, vaan me raportoidaan koko konsernin ympäristövaikutuksista. Me ollaan valittu

tiettyjä tunnuslukuja mitä tuossa ympäristöosalta on joista raportoidaan. Me raportoidaan erikseen valimoiden, konepajojen ja takomoiden osalta. Meillä on konsernissa yhteisiä ympäristönäkökohtia mitkä ovat nostettu ympäristöraportissa esiin oleellisuus periaatteen mukaisesti. Mikä on oleellista, niin siitä raportoidaan. Mikä on oleellista saatetaan tietenkkin vaihdella yksiköstä toiseen. Esimerkkinä, Hollannissa meillä on tuotantoyksikkö Euroopan tiheimmin asutulla alueella ja siellä ihmiset voivat kokea hajut joskus ikäviksi. Alueella on noin 5000 pientaloa valimon läheisyydessä. Ollaan meidän raportoinnissa julkisesti ottaneet asian esiin ja ongelma on myös ollut paikallisessa mediassa. Neljä vuotta taaksepäin saatiin vuodessa noin 150 valitusta valimon hajusta, vaikkei itse haju ole terveydelle haitallista. Nyt ollaan kaksi vuotta viranomaisten kanssa ja politikoiden kanssa yritetty hakea ratkaisua millä voitaisiin tämä hajuongelma selättää. Nyt on selvitystyön ja tutkimusten perusteella paras ratkaisu että rakennetaan korkeampi savu- piippu. Nyt selvitetään miten tullaan kompensoimaan asukkaita, vaikka tuotantolaitos täyttää ympäristöluvan vaatimukset. Raportoidaan ulospäin energia- ja raakaainekulutuksen vähentämisen, hiukkas- ja loppipäästövähentämisen, ympäristömelunvähentämisen ja jätteidenlajittelutehostaminen ja kelpaamattoman jätteiden vähentämisen.

Andersson: Käytättekö jonkun järjestön/organisaation suuntaviivoja (ympäristöjärjestelmä) ympäristöraportoinnin apuvälineenä?

Rousku: Suurin osa meidän yksiköistä on käytössä ympäristöjohtamisjärjestelmä ISO 14001. Järjestelmällä yritetään tunnistaa erilaiset ympäristönäkökohdat ja mahdollisesti myös parantaa ja muuttaa toimintaamme edellisvuodesta. Meidän alihankkijat täyttävät myös tietyt ympäristöön liittyviä vaatimuksia, emme kuitenkaan vaadi ISO 14001 kaikilta. Ja GRI:n suuntaviivoja kyetään meidän yritysraportissa.

Andersson: Miksi valitsitte kyseisen järjestön suuntaviivoja?

En ole itse ollut sitä valintaa tekemässä, en osaa vastata minkä takia siihen ollaan päädytty. GRI:hän ei määritä sitä miltä meidän raportti ulospäin näyttää. Meillä on GRI sisältövertailu meidän raportissa mikä sisältää eri tilejä tai kohteita mikä verrataan GRI ohjeistukseen. Meillä käy ulkopuolinen arvioija joka tekee yhteenvedon siitä miten meidän raportti täyttää nämä vaatimukset ja on kolme tasoa A, B ja C. Me noudatetaan C-tasoa.

Andersson: Miksi teillä on julkinen ympäristöraportointi?

Rousku: Kyllä se tärkein on läpinäkyvyyden edistämiseksi. Halutaan olla avoimia toinen syy on tietenkin että meillä on tietyt velvollisuudet lain mielessä raportoida on tietysti osa totuutta. Halutaan vaikuttaa yritykseen imagoon myös sillä että otetaan huomioon ympäristöasiat vaikka me ollaankin tämmöinen metalliteollisuuden yritys. Kuten myös se että meillä on sertifioidut ympäristöjärjestelmät yksiköissä josta halutaan kertoa.

Följdfråga, Andersson: Onko ympäristöraportoinnilla taloudellinen merkitys?

Rousku: Totta kai imagon kautta, imago vaikuttaa meidän taloudelliseen puoleen jos me pystytään joku asiakassuhde pitämään tai saamaan. Tai sillä että ollaan ympäristöasioissa etevä ja meidän ympäristöraportti antaa sellaisen kuvan että me otetaan huomioon myös ympäristövaikutuksemme.

Andersson: Ketä varten ympäristöraportti on ensisijaisesti tarkoitettu?

Rousku: Ei ole ensisijaisesti varmaan yhtä ryhmää, tämä on sisäisesti meille, sijoittajille ja kelle hyvänsä joka on kiinnostunut Componentasta. Vaikka lähialueen naapureille jotka haluavat tietää miten me verrataan omia kokemuksia ja miten me niistä raportoidaan. Ja toivomme tietenkin saavamme palautetta ja verrataan niitä siihen miten me itse koemme ympäristövaikutustamme.

Andersson: Mitkä asiat ovat teidän mielestänne tärkeät ympäristöraporttia laatiessanne?

Rousku: Yksi on tietenkin että ne on luotettavia ne luvut mistä raportoidaan ja yhteinen tapa kerätä nämä tiedot. Meillä on järjestelmä jonka kautta tämä raportointi tapahtuu ja se on sama järjestelmä missä meillä on tavoiteluvut. Se on järjestelmä joka tunnetaan ja järjestelmä on meidän joka yksikön käytössä, tiedon luotettavuus pyritään takaamaan sitä kautta. Tärkeimmät ovat luotettavuus ja avoimuus ja myös se että kerrotaan myös semmoiset ikävät asiat kuten esim. Tämä hajuongelma Hollannissa ja viime vuonna ollaan esimerkiksi haettu ympäristölupaa ja me ei olla sitä saatu, siitä ollaan julkisesti kerrottu. Samaten tämmöiset eri riskitilanteet kuten räjähdykset ja muut onnettomuudet mitä on ollut kuluvan vuoden aikana on kerätty vastuuraporttiin myös. Yritetään olla avoimia ja raskasteollisuus kun on kyse niin aina sattuu jotain.

Följdfråga, Andersson: Luuletko avoimuus pehmentää teidän yrityksen kuvaa onnettomuuden sattuessa kun olette ilmoittaneet riskeistä etukäteen?

Rousku: Totta kai. Ilmoitetaan riskeistä erikseen, ei pelkästään ympäristöasioiden osalta vaan eri onnettomuuksien riskeistä. Jos tapahtuu joku ympäristöonnettomuus mitä emme ole kuvattu meidän tunnistetuissa riskeissä, niin odottaa sen että meidät tuomitsevat kaikki ympäristötahot.

Andersson: Mitä yrityksenne yrittää saavuttaa ympäristöraportoinnilla?

Rousku: Yritetään vaikuttaa omaan imagoon ja lisätä ympäristötietoutta sisäisesti ja meidän sijoittajien keskuudessa. Ja kaikki jotka ovat kiinnostuneet.

Andersson: Oletteko tyytyväisiä ympäristöraporttiinne vai löytyisikö mahdollisesti jotain parannettavaa?

Rousku: Ollaan totta kai ja suhtkohta aikaisin aloitettiin jos vertaa monia meidän tyyppisiä yrityksiä katsoo. Mitä tulee tähän ympäristöraporttiin, niin emme voida kauheasti hävetä kun katsotaan muita suomalaisia yrityksiä. Ollaan aika aikaisessa vaiheessa aktivoitu tämän suhteen. Mutta tietysti on aina ajatuksia miten voisi parantaa ja löytää jotain uutta mitä voitaisiin julkaista. Keskitytään enemmän niihin oleellisiin asioihin eikä mennä niin tarkkaan näihin yksityiskohtiin. Ympäristöraportin osalta saatiin n. 15 prosenttia vähemmän tekstiä aikaiseksi kun jätettiin kaikki ylimääräinen pois. Palautettahan me aina toivotaan ja meidän nettisivuilla on linkki palautelomakkeeseen jossa on aina pystynyt antamaan palautetta ympäristöraportista. On tullut palautetta viranomaisilta, sijoittajilta ja omilta työntekijöiltä, on sitten yritetty jos mahdollista ja sopii linjaan ottaa huomioon ja muuttaa sitten seuraavaan vuoteen.

Andersson: Miten yrityksenne mielestänne suoriutuu ympäristötyöstä onko jotain mitä tahtoisitte muuttaa tai parantaa?

Rousku: No tämä energiankäytön vähentäminen. Me ollaan mukana energiateollisuus-sopimuksissa ja ollaan sitä kautta automaattisesti sitouduttu että 2016 mennessä vähennetään tietty määrä energian kulutusta. Meillä syntyy sulautuksen yhteydessä valtava määrä energiaa jota ei pystytä hyödyttämään. Pystyttäisiin varmaan paremmin hyödyttämään näitä niin sanottua hukkalämpöjä.

Andersson: Miten yritysten yleisesti pitäisi hoitaa negatiivisia ympäristövaikutuksia?

Rousku: Jokainen vetää sen rajan johonkin kohtaan että missä on sellaisen raportoitavan asian raja. Meillä sulamoissa sula roiskuu joka päivä, että missä vedetään se raja mitä pitää raportoida ja mikä ei. Minun mielestä ympäristöraportti ei ole uskottava ja läpinäkyvä jos siellä ei ole negatiivisia asioita, aina on jotain. Saattaa esimerkiksi liittyä siihen ettei yritys ole päässyt ympäristötavoitteisiin.

Andersson: Pitäisikö yritysten myös raportoida toteuttamattomista ympäristötavoitteista?

Rousku: Jos on edellisenä vuonna ilmoittanut että nämä on meidän tavoitteet, niin kyllä se kuuluu siihen hyvään raportointitapaan että seuraavana vuonna kerrotaan miten ollaan päästy. Varsinkin jos tavoitteet ei täyty.

Andersson: Miten näette ympäristöraportoinnin kehittyvän tulevaisuudessa?

Rousku: Ympäristöraportit tulee enemmän olemaan osan yritys vastuunraporttia. Eli ei puhuta enää pelkästään ympäristöraportista vaan yritys vastuuraportista joka myös käsittelee ympäristön lisäksi sosiaalisen ja taloudellisen vastuun. Uskon että nyt kun on näitä kirjanpitolautakunnan suosituksia niistä tulee enemmän velvoittavia, että eivät ole enää vapaaehtoisia.

Andersson: Antavatko ympäristöraportit lisäarvon yrityksille? Jos antavat, niin miten?

Rousku: Emme ole mikään yritys jonka liiketoimintaa perustuu ympäristöraporttien tekkoon, vaan ympäristöraportti auttaa meitä myymään valukappaleita asiakkaalle. Eli se tukee meidän liiketoimintaa. Uskon että sellaiset yritykset jotka julkisesti raportoivat ympäristövaikutuksistaan niin niillä on parhaat edellytykset jatkaa toimintaa Suomessa ja saa varmaan tulevaisuudessa tiettyjä etuja siitä.

BILAGA 4

Intervju med Kaisa Lipponen från Neste Oil Abp den 25.8.2010. Intervjun ägde rum på Neste Oils huvudkontor i Esbo. Intervjun varade från klo. 08.45 - 09.45.

Andersson: Mikä on virkanne yrityksessä ja mitkä ovat työtehtävänne?

Lipponen: Olen Neste Oililla ulkoisen viestinnän päällikkönä. Vastaan ulkoisesta viestinnästä, mitä kaikkea siihen kuuluukin. Tavallaan niistä viestistä jotka lähetetään ulospäin katsotaan viestintäjohtajan kanssa läpi ja siihen kuuluu myös tällä hetkellä yritysvastuuseen liittyvä viestintä. Voi olla että siihen on jatkossa ihan oma henkilö joka ai-noastaan vastaa siitä. Olen aloittanut tässä työssä vasta toukokuussa, joten saattaa olla etten ihan kaikkiin kysymyksiin pysty vastaamaan, mutta selvittelen näitä ja laitan sinulle sähköpostia vastaukset sähköpostilla tulemaan. Olen mukana tekemässä meidän vastuullisuusraportointia ja tämä haastattelu oli sitten luonnollisesti minun vastuullani.

Andersson: Mikä on yrityksenne toimiala?

Lipponen: Neste Oil on öljynjalostus ja markkinointi yhtiö. Toimiala on energiatoimi-ala.

Andersson: Minkälainen tuntemus/koulutus ympäristöraportoinnista tai yleisesti ympäristökysymyksistä Teillä on?

Lipponen: Ei ole sellaista koulutusta. Mutta olen koulutukseltani Filosofian Maisteri, suuntaus viestintä mutta olen työskennellyt muutaman vuoden konsulttina ja tehnyt yritysraportteja eri teollisuusyrityksille noin kymmenkunta. Minulla on tavallaan raportoinnista aika hyvä näkemys. Neste Oilin vastuullisuusraportointia olen tehnyt jo viime vuonna konsulttina.

Andersson: Vaatiiko Neste Oil toimintaa ympäristölupaa?

Lipponen: Vastaan sinulle sähköpostitse. Kyllä toimintamme edellyttää ympäristölupaa (Vastattu sähköpostilla 26.8.2010).

Andersson: Käytättekö jonkun järjestön/organisaation suuntaviivoja (ympäristöjärjestelmä) ympäristöraportoinnin apuvälineenä?

Lipponen: Me raportoidaan GRI:n ohjeiston mukaisesti. Meillä on konsernijohtamisjärjestelmässä tuotantolaitos-, liiketoimintoalue- ja toimintokohtaiset sertifioidut toimintajärjestelmät jotka vastaa ISO ja OHSAS ympäristö-, terveys-, turvallisuus- ja laatustandardien vaatimusta. Vastuullisuusraporttimme on ulkopuolisen tahon varmentama ja päädyimme käyttämään GRI:tä koska se tuo uskottavuutta raportoinnille ja on kansainvälisesti tunnettu viitekehys, joissa raportteja tarkastellaan. Raportti vastaa GRI sovelustasoa C+ (Sähköposti 12.10.2010).

Andersson: Onko teidän tuotantolaitokset sertifioitu ympäristöjohtamisjärjestelmällä ISO-14001?

Lipponen: Kyllä minun näkemyksenne mukaan ovat. Mutta varmistan asian sinulle vielä sähköpostilla. Suurin osa Neste Oilin jalostamoilla ja muu siihen liittyvällä liiketoiminnalla on sertifioitu ympäristöjohtamisjärjestelmä ISO 14001. Esimerkiksi molemmat jalostamot Suomessa (Vastattu sähköpostilla 26.8.2010).

Andersson: Miksi teillä on ympäristöraportointi tai yritysvastuuraportointia? Ja kenelle tämä on tarkoitettu?

Lipponen: Me puhutaan vastuullisuusraportoinnista koska katsomme nämä kaikki asiat kokonaisuutena. Kaikki lähtee sidosryhmien odotuksista ja niitten asettamat vaatimukset yrityksille. Meidän toimialasta ja liiketoiminnasta johtuen meihin kohdistuu aika paljon erilaisia vaatimuksia. Sidosryhmillä tarkoitan henkilöstö, viranomaiset, media ja sijoittajat. Kaikki joiden kanssa toimitaan yhdessä. Sidosryhmiltä tulee se tarve kertoa näistä asioista missä ympäristöasiat ovat yksi tärkeä osa. Ja kysymyksiin pyritään sitten antamaan tietoa ulospäin ja avoimesti kertomaan meidän liiketoiminnasta kaikille kiinnostuneille. Se että ihmiset nykypäivänä ovat kiinnostuneita yrityksen liiketoiminnasta ja niitten vaikutuksista johtuneen luultavimmin globaaleista trendeistä kuten esim. ilmastomuutoksesta. Eli tarve kertoa vaikutuksista tulee nimenomaan sieltä kenen kanssa me yhdessä toimitaan. Nykypäivänä asiakkailta voi olla vaatimuksia siitä että kenen kanssa he tekevät yhteistyötä, että toisella yrityksellä on tietyt asiat kunnossa. Ihmiset ovat ylipäättänsä nykyään paljon aktiivisempia ja haluavat tietää millä tavalla eri

yrietykset hoitavat asiansa oli kyseessä sitten turvallisuus-, laatu- tai ympäristöasioista. Ja tietyistä ympäristöasioista olemme velvollisia ilmoittamaan viranomaisille koska meidän liiketoiminnalla on kuitenkin merkittäviä ympäristövaikutuksia. Me emme teemme tätä raportointia koska se meiltä vaaditaan, olemme jo tehneet ympäristöraportointia noin 20 vuotta ja olemme nähneet julkisen raportoinnin tärkeäksi vaikka sitä ei ole meiltä vaadittu. Tämä koska me ymmärretään vaikutukset mitä meidän toiminnalla on ja halutaan läpinäkyvyyttä meidän toimintaan.

Andersson: Koska aloititte ympäristöraportoinnin ja minkä takia (sähköposti 8.10.2010)?

Lipponen: Neste Oilin ensimmäinen ympäristöraportti tehtiin vuonna 1992 , ensimmäisten joukossa (sähköposti 13.10.2010).

Andersson: Mitkä esimerkiksi ovat teidän ympäristövaikutukset, mistä raportoitte?

Lipponen: Meidän toiminnalla on ympäristövaikutuksia. Ja suurin osa niistä liittyy meidän lopputuotteiden käyttöön, eli kun käytetään bensiiniä ja dieseliä. Ja toinen suuri ympäristövaikutus on näiden jalostaminen eli tulee tuotannosta. Me pyritään sitten minimoimaan meidän ympäristövaikutuksia. Suurin keino millä pyritään vähentämään ympäristövaikutuksemme on kehittämällä puhtaampia liikenteen polttoaineita. Mikä on meidän strategian perusta myöskin. Kerrotaan esimerkiksi vuosikertomuksessa miten missäkin tuotteen elinkaareissa pyritään minimoimaan ympäristövaikutukset ja sillä tavalla vaikuttamaan ilmastonmuutokseen.

Andersson: Tuleeko tästä raportoinnista jonkunlainen taloudellinen hyöty yrityksille?

Lipponen: En osaa tuohon vastata. Että saadaanko jonkinlainen taloudellinen hyöty siitä ja pystytäänkö sitä edes mittamaan jollain tavalla.

Andersson: Onko tällaisen raportoinnin laatiminen ja ylläpitäminen kallista? Miten iso kustannus se on Neste Oilille?

Lipponen: Tämä vastuullisuus on osa meidän businessmallia yksi liiketoiminnan perusasioista. Tämä vastuullisuusraportti on ainoastaan jäävuoren huippu mikä näkyy ulospäin. Meillä lukee vuosikertomuksessa kuinka paljon investoidaan vuositason tällaisiin vastuullisuusasioihin. Tähän toimintaan meni viime vuonna 35 miljoonaa euroa. Ja vas-

tuullisuusraportissa kerrotaan mitä olemme tehneet sillä rahalla kuluvana vuonna. Me kehitämme toimintamme jatkuvasti.

Andersson: Uskotteko saavanne enemmän asiakkaita raportoinnin takia?

Lipponen: En usko että saadaan uusia asiakkaita raportin takia.

Andersson: Lisääkö julkisen raportoinnin teidän myyntiä?

Lipponen: Kyllä minä toivoisin näin, ja tiedänkin että meidän myynti hyödyntää raporttia työssään. Asioita jotka kerrotaan raportissa ovat myös sellaisia jotka kerrotaan ulospäin erilaisissa kohtaamisissa ihmisten kanssa.

Andersson: Mitä yritätte saavuttaa vastuullisuusraportillanne?

Lipponen: Me pyritään vastaamaan meidän sidosryhmien odotuksiin mitä kohdistuu Neste Oiliin. He haluavat tietää eri asioita joista me sitten raportoidaan ja kerromme avoimesti minkälainen toimija me ollaan tässä yhteiskunnassa. Sehän on sellaista vuoropuhelua se raportointi.

Andersson: Oletteko tyytyväisiä ympäristötyöhönne ja siihen liittyvään raportointiin?

Lipponen: Varmasti ollaan tosi tyytyväisiä ympäristötyöhön ja mitä raportointiin tulee. Me pyritään kuitenkin olemaan alan johtava yritys mikä tarkoittaa sitä ettemme voida koskaan olla täysin tyytyväisiä vaan pitää pyrkiä jatkuvasti kehittämään vastuullisuustyötä ja siihen liittyvää raportointia, sen takia investoidaan niin paljon rahaa tähän jatkuvaan työhön.

Andersson: Osaatteko kertoa missä ympäristöasioissa voisitte olla parempia?

Lipponen: Voitaisiin useammasta eri ympäristöindikaattorista kerätä tietoja. Ja kehitetään meidän tiedonkeräilyjärjestelmää parhaillaan. Ehkä voitaisiin kertoa vielä paremmin koko meidän hankintaketjun vastuullisuudesta.

Andersson: Miten yritykset yleisellä tasolla pitäisi hoitaa negatiiviset ympäristövaikutukset?

Lipponen: Totta kai kaikki yritykset pitäisi avoimesti kertoa niistä. Mutta paremmin olisi jos niihin pystyttäisi reagoimaan etukäteen ja ennalta ehkäisemään ympäristövaiku-

tukset, eli valmistautumaan kaikkiin tapoihin ettei niitä syntyisi. Esimerkiksi määrittelemään mitkä toiminnan riskit ovat ja minkälaisia ympäristövaikutuksia niillä voi olla ja sen mukaisesti suunnitella toimenpiteet, koulutukset ja muut asiat jotta negatiivisia ympäristövaikutuksia ei olisi tai ainakin pyrkiä minimoimaan niitä. Ja jos jotain kuitenkin tapahtuisi, niin on totta kai meilläkin velvollisuus kertoa siitä ulospäin.

Andersson: Miten näette ympäristöraportoinnin kehittyvän tulevaisuudessa?

Lipponen: Varmasti me yritetään tehdä siitä entistäkin kiinteämpi osa meidän muuta raportointia ja viestintää. Sitä ei tulla käsittelemään enää tulevaisuudessa erillisenä kokonaisuutena koska se on niin tärkeä osa meidän liiketoimintaa ja strategiaa. Varmasti pyritään integroimaan sitä entistäkin paremmin siihen muuhun taloudelliseen raportointiin. Ja sidosryhmät tulee luultavasti vaikuttamaan entistäkin enemmän siihen sisältöön mistä me julkisesti kerrotaan.

Andersson: Antavatko ympäristöraportit lisäarvon yrityksille? Jos antavat, niin miten?

Lipponen: Totta kai se antaa lisäarvoa, tai minä ainakin haluan uskoa niin. En osaa kuitenkaan kertoa minkälaista lisäarvoa tällaiset raportit antavat. Sitä kannattaisi ehkä kysyä niiltä jotka sitä käyttävät.

BILAGA 5

Intervju med Pekka Kotilainen översatt till svenska.

Pekka Kotilainen fungerar som miljö-, säkerhets- och kvalitetsenhetschef på Tikurila i huvudkontoret i Vanda. Han leder ett team på åtta personer. Han har arbetat på företaget i 37 år inom olika befattningar som haft att göra med säkerhet, kvalitet och miljö. Miljöfrågorna har alltid varit viktiga för honom, men någon särskild utbildning inom miljön eller miljöredovisningen har han inte. Då han blev diplomingenjör från Tekniska Högskolan i Otnäs var det inte mycket tal om miljöfrågor. Kunskap om miljöfrågor har han fått i jobbet och han har också under årens lopp varit med i olika arbetsgrupper inom kemiindustrin där målet har varit att utveckla olika miljöskyddsåtgärder.

Tikurila har sedan början av 1990-talet gett ut någon form av miljöredovisning. Allt började med en kampanj som hette ”Tiedä ja Tiedosta” inom kemiindustrin som Tikurila deltog i. Meningen var att höja personalens medvetenhet om miljöfrågor. De anställda fick komma med olika miljöinitiativ där de framförde konkreta förbättringsförslag. Kampanjen varade i ett halvt år och Tikurila fick in hela 250 miljöinitiativ av personalen. Tack vare kampanjen växte intresset för miljöfrågor inom företaget, vilket också ledde till deras första allmänna miljöredovisning enligt RC:s (Responsible Care) riktlinjer. Enligt Kotilainen var företaget också via sin miljörapportering ute efter en ekonomisk fördel.

Responsible Care var ett program som lanserades i Finland 1991. Det var ett program som innehöll rekommendationer om miljö, hälsa och säkerhet. Tikurila beslöt att ge ut en egen version av RC-programmet där man årligen redovisade resultatet inom dessa tre grupper. Den första RC-rapporten gavs ut år 1993 under namnet miljörapport. 1996 anslöt sig Tikurila till EMAS miljöledningssystem och då började det ställas krav på miljörapporteringen och innehållet i den. Orsaken till att valet föll på EMAS var att det inte egentligen fanns motsvarande organisationer på den tiden, som t.ex. GRI. Då Tikurila gick in för att redovisa enligt EMAS riktlinjer och bli certifierade av EMAS trodde de att miljörapportering skulle bli ett allmänt krav på marknaden något som förutsattes av varje ambitiöst företag. Så blev det inte enligt Kotilainen.

Tikkurila följer till en del GRI:s riktlinjer vid uppställningen av hållbarhetsredovisningen. De har använt sig av EMAS miljöledningssystem i flera år och EMAS riktlinjer har skräddarsyttts till en egen miljörapportering. Tikkurila har haft EMAS certifiering sedan 1996 och största delen av Tikkurilas fabriker är certifierade enligt miljöstandarden ISO 14001.

På 2000-talet började man på Tikkurila tala om hållbarhetsredovisning. Idag ger de ut en hållbarhetsredovisning där det ingår ett miljökapitel enligt EMAS riktlinjer. År 2007 utkom deras senaste tryckta hållbarhetsredovisning (där miljöredovisningen ingår), varefter företaget beslöt att endast sätta ut denna på deras hemsida.

Tikkurila samlar in information om sin miljöpåverkan med hjälp av olika mätare. Kotilainen säger att detta är en förutsättning för att företaget skall kunna utveckla och förbättra miljöarbetet. Mätningresultaten visar hur väl de har lyckats. Han anser att då Tikkurila redogör för sitt miljöarbete och dess utveckling för personalen, får man samtidigt ett underlag för en offentlig rapportering. Självklart vill vi också visa att vi kan förbättra vårt arbete för miljön så att kunderna känner att de kan lita på oss och våra produkter, säger Kotilainen. Han medger också att det finns en ekonomisk baktanke bakom den offentliga miljöredovisningen. För att Tikkurilas produkter och verksamhet skall vara motiverade, menar Kotilainen att företaget måste försöka och kunna minska sin miljöpåverkan. Den allmänna samhällsliga trenden återspeglas i Tikkurilas tankesätt och agerande och därför vill de offentligt berätta om vad som har gjorts för miljön och vad som har förbättrats. Huruvida miljörapporteringen har gett ekonomisk utdelning kan Kotilainen inte ta ställning till. På Tikkurila har man i alla fall inte gjort några försök för att ta reda på detta. Han undrar om det ens är möjligt att få ihop en sådan kalkyl. Han menar ändå att företaget fått via kundförfrågningar reda på att konsumenterna anser Tikkurila vara ett omsorgsfullt företag på marknaden, vilket enligt honom är en viktig faktor då deras produkter väljs.

Tikkurilas miljörapportering är i första hand riktad till personalen, men också till andra intressenter så som studerande och underleverantörer. Särskilt för målfärgsförsäljarna som hör till Tikkurilas främsta samarbetspartner är miljörapporteringen ett viktigt ar-

betsredskap. Efter det att Tikkurila blev ett börsnoterat företag år 2009 utgör även investerare en intressentgrupp.

Tikkurila redovisar miljöbelastningar som berörs av deras verksamhet. Ett av Tikkurilas problem som leder till negativ miljöpåverkan är lösningsmedel som uppstår vid användningen av målfärger som innehåller lösningsmedel. Produktionen av målfärger utgör en relativt liten miljöbelastning. Problemafval är en miljöbelastning som företaget försöker minska på, men en stor del av det förs till Ekokem Ab för att brännas. Kotilainen menar att den största miljöpåverkan kommer från dels utvinningen av råvaror och dels vid användningen av deras slutprodukter dvs. målfärger.

Vid sammanställningen av Tikkurilas miljöredovisning anser Kotilainen att det viktigaste är att de är ärliga och rapporterar om de miljöfrågor som både företaget och allmänheten är intresserade av. Tikkurila mål är att göra ett omsorgsfullt miljöarbete som reflekteras i miljöredovisningen. Där redogör vi för vilka framsteg vi gjort och på vilka områden vi bör förbättra oss, säger Kotilainen.

Med miljöredovisningen vill företaget berätta vad de gör för miljön och på så sätt vinna såväl myndigheternas som konsumenternas förtroende. Kotilainen tror att företaget genom sin öppenhet har en möjlighet att skapa ett förtroende som återspeglas i form av ekonomisk fördel och respekt på marknaden.

Även om Kotilainen är nöjd med företagets miljöredovisning, menar han att deras konkurrent Kiilto är ett steg före. Han kan dock inte ta ställning till vad som ytterligare skulle kunna förbättras eller ändras i redovisningen, men påpekar att företaget under den senaste tiden satsat mycket på arbetssäkerheten vilket ätit resurser från framställningen av miljörapporten.

Tikkurila försöker förbättra sitt miljöarbete, speciellt gällande problemavfall. Problemavfallet utgör en stor kostnad för företaget samt en miljöbelastning för naturen fast en stor del av det bränns och används som värme. På Tikkurila har man nu gått in för ett projekt för att minska på problemavfallet. Kotilainen menar att de kontinuerligt inom alla sektorer försöker minska den negativa miljöpåverkan.

På frågan hur företag borde hantera negativa miljöpåverkningar, påpekar Kotilainen att grundprincipen är att företag borde veta om deras miljöpåverkan och öppet berätta om den. Det anser Kotilainen vara en förutsättning för alla företag. Han ser heller inget hinder för att varje företag borde offentligt rapportera om dessa. Han framhåller även att det borde finnas noggranna krav på vad som måste rapporteras. Negativa miljöpåverkningar eller –händelser kan enligt Kotilainen förstöra ett företags bra rykte. Men om företaget öppet berättar och rapporterar om dessa kan allmänheten acceptera problemen eftersom det finns en färdig förklaring hur företaget försöker förhindra eller förbättra situationen. Offentligheten och den långvariga miljöredovisningen dämpar möjliga miljöolyckors påverkan och konsekvenser berättar Kotilainen.

Kotilainen tror att miljöredovisningen i framtiden är lagstadgad och att företag i framtiden alltmer frivilligt börjar med miljörapportering. Han tror på mer transparens i företags miljöredovisningar och att staten spelar en roll i att detta sker. Han påpekar att organisationer som Greenpeace också har betydelse. Inget företag vill framstå som det undanhåller information. Tikkurilas sätt att miljö rapportera är en del av en mera omfattande hållbarhetsredovisning, kommer enligt Kotilainen att användas allt mer bland företagen. Denna riktning har redan utvidgat sig inom företagsvärlden, säger han. Han tror också i framtiden på internationella bestämmelser reglerar ett företags skyldighet att rapportera om sin miljöpåverkan.

Tikkurilas miljörapportering fick till en början mycket offentlig uppmärksamhet och ett brett intresse företaget i mitten av 1990-talet anslöt sig till EMAS. Men sedan dess har intresset på något sätt dött ut, säger Kotilainen. Enligt honom kan det delvis bero på att företag tror att miljörapporteringen är obligatorisk. Han antyder att folk inte längre fäster uppmärksamhet vid miljörapporterna. Han hoppas ändå att människor upptäcker ifall ett företag inte har miljörapportering och att de företagen på det sättet kan förorsaka sig själva negativ uppmärksamhet. Kotilainen förklarar att miljörapporterna är en del av ett företags image och på så sätt ger företaget ett mervärde. Han hoppas att det uppstår en positiv anda och hjälpsvilja hos alla de som läser miljörapporter. Detta i sin tur skapar en uppfattning om företagen och inverkar på deras image.

Pekka Kotilainen tillägger i slutet av intervjun att ett företags ledning och dess beslutande personer också måste vara positivt inställda till miljöfrågor för att företaget öppet skall kunna berätta om sin miljöpåverkan.

BILAGA 6

Intervju med Matti Rousku översatt till svenska.

Matti Rousku har arbetat på Componenta som kvalitets- och miljöchef i drygt ett år. Han kom till företaget år 2003 för att utföra sitt diplomarbete i smedjan i Karkkila. Där arbetade han i 4 år med olika produktions- och kvalitetsuppgifter. Efter det flyttades han till huvudkontoret i Helsingfors där hans uppgifter var att stöda företagets köp- och försäljningsavdelning innan han blev erbjuden sin nuvarande post. Rousku har ingen utbildning inom miljön utan hans kännedom om miljöfrågor har han fått via arbetet och han har även deltagit i kurser i ämnet. De har i hans enhet specialister inom miljöproblemsfrågor som han kan vända sig till.

Componenta har gett ut miljörapporter sedan år 2003. År 2006 utgavs den första hållbarhetsredovisning där miljörapporten blev en del av en större helhet som även innehåller företagets ekonomiska och sociala ansvar.

Enligt Rousku började man på Componenta miljöredovisa eftersom aktiebolagslagen fordrar det. Även redovisningsnämndens föreskrifter och rekommendationer gällande rapportering av miljöfrågor har man på Componenta velat följa eftersom det är ett börsnoterat företag. Dessa ger dem ända fria händer vad gäller själva miljöredovisningen (struktur & innehåll?). Rousku menar att man börjat med offentlig miljöredovisning för att deras verksamhet i enheter och största delen av produktionsanläggningarna kräver miljötillstånd. Rousku menar att de krav som står i miljötillståndet skall Componenta också redovisa. Han sade dock att man med miljötillståndet endast rapporterar till myndigheter inte offentligt, efter att jag frågade honom om saken.

Största delen av Componentas enheter använder och är certifierade enligt ISO 14001 standarden. Företagets underleverantörer uppfyller också vissa av dem fordrade miljökrav, men de kräver inte ISO 14001 certifiering. Componenta använder sig av GRI:s ramverk för sin hållbarhetsredovisning. De följer tillämpningsnivån C. Rousku kunde inte svara på varför man valt att använda sig av miljöledningssystemet ISO 14001 eller GRI:s ramverk.

Componentas miljöredovisar olika miljöaspekter som man utifrån miljöarbete inom olika enheter har identifierat. Som hjälp för att finna miljöaspekterna används ISO 14001. Olika enheter har olika miljöpåverkan så de miljöaspekter som mäts och följs upp varierar mellan enheterna. De redovisar inte separat om miljöpåverkan per enhet utan i koncernens hållbarhetsredovisning finns dessa miljöaspekter sammanställda. De använder sig av GRI:s riktlinjer vid framställningen av hållbarhetsredovisningen. De har i koncernen valt ut relevanta miljöaspekter som de redovisar om. Rousku påpekar att de rapporterar om sådant de anser är relevant. Som exempel berättar han att de i Holland har en produktionsanläggning som ligger på ett mycket tätt bebott område. Där har människorna klagat över lukten som smiden för med sig. Detta problem har de berättat om i sin miljöredovisning och i 4 års tid har de med hjälp av de lokala myndigheterna och politikerna försökt hitta en lösning på problemet. Undersökningar visade att det bästa alternativ är att bygga en högre skorsten. Componenta ger årligen ut en offentlig hållbarhetsredovisning som innehåller ett miljökapitel.

Componenta har en offentlig miljöredovisning främst för att skapa transparens över deras verksamhet. Vi vill med miljöredovisningen visa öppenhet och så måste vi också följa vissa krav som lagen fordrar, säger Rousku. De vill också inverka på företagets image genom att visa att de tar i beaktande sin miljöpåverkan. Dessutom menar Rousku att de också vill berätta att deras enheter har certifierade miljöledningssystem för att motverka miljöpåverkan.

Rousku tycker att miljöredovisningen har en ekonomisk betydelse för företaget. Han säger att den offentliga rapporteringen har inflytande på företagets image, medan image inverkar på företagets ekonomi ifall de kan behålla eller få nya kundrelationer. Componenta kan också gagnas av miljöredovisningen ifall den kan visa att de är insatta i miljöfrågor och tar miljöpåverkan i beaktande.

Enligt Rousku är inte deras miljöredovisning riktad till något speciellt segment. Den är till för oss i företaget, våra investerare och till alla som är intresserade av Componenta, säger han. Som exempel tar han närområdets grannar som kanske skulle vilja veta hur vi jämför våra egna erfarenheter över vårt miljöarbete och hur dessa rapporteras. På Com-

ponenta tar de också gärna emot feedback av allmänheten om deras miljöarbete och rapportering för att jämföra det med företagets egna uppfattning över sin miljöpåverkan.

Det viktigaste vid sammanställningen av miljöredovisningen är siffrorna över miljöaspekterna är pålitliga och är insamlade på samma sätt, säger Rouksu. Componenta har ett program som alla deras enheter har för att samla in relevant information om miljöpåverkan. Programmet är känt inom företaget och de försöker med användningen av det garantera informationens pålitlighet, menar Rouksu. Det viktigaste enligt Rouksu är pålitlighet och öppenhet vad beträffar rapporteringen. I Componentas miljöredovisning har man bl.a. berättat om luktproblemen i Holland och senaste år hur de inte fick miljötillstånd för sin verksamhet där. Dessutom redogör de för olika riskscenarion som t.ex. explosioner och andra möjliga olyckor som har hänt.

Rouksu tror på att en offentlig rapportering av olika risker gällande miljön och andra olyckor dämpar den kritik som möjligen skulle uppstå vid en olycka. Ifall det skulle hända en olycka med följder på miljön som vi inte beaktat som en risk i vår redovisning, skulle vi dömas av varje miljöinstans.

Med en offentlig miljöredovisning försöker Componenta påverka sin image och höja medvetenheten om miljöfrågor inom företaget och bland investerare.

På Componenta är man nöjd med sin miljöredovisning. Vi började relativt tidigt att redovisa jämfört med många andra likartade företag, säger Rouksu. Företaget har enligt Rouksu i ett ganska tidigt skede aktiverat sig jämfört med andra företag, anser Rouksu. De försöker hela tiden utveckla och förbättra sin miljöredovisning samt hitta nya relevanta miljöaspekter att rapportera om. Rouksu menar att de mer börjat koncentrera på de huvudsakliga miljöaspekterna och lämnat bort detaljer. Förra året fick de 15 procent mindre text genom att gallra bort mindre relevant information och detaljer, påpekar Rouksu. De har också en länk på sin hemsida där man kan ge feedback om deras redovisning. Rouksu säger att de fått respons av myndigheter, investerare och egen personal som de försökt ta i beaktande i följande års redovisning om möjligt.

På Componenta är man överlag nöjd med det miljöarbete som görs. Men företaget borde kunna minska på energiförbrukningen. Rousku berättar att företaget är med i energiindustriavtalet, vilket automatiskt betyder att de förbinder sig att minska på energiförbrukningen till en viss nivå före år 2016. Han berättar att det uppstår massor av energi vid smältningen av metaller som de inte kan ta till vara på. Det är så kallad bortkastad värme.

Rousku tycker att alla företag borde rapportera om sin miljöpåverkan. Men gränser för att något skall kunna ses som negativ miljöpåverkan och var rapporteringsgraden går måste varje företag själv bestämma. Han menar att de inte t.ex. inte rapporterar om flytmetall som skvätter från smidesbrukets smältugn eftersom de måste dra en gräns någonstans. Rousku anser att en miljöredovisning inte är trovärdig ifall den inte innehåller negativa miljöaspekter som behandlas. Det negativa kan enligt honom också vara att företaget inte uppnått de miljömål de framfört föregående år. Till god redovisningssed hör att företag öppet berättar om de uppnått sina miljömål eller inte, tycker Rousku.

Rousku tror att miljöredovisningen i framtiden allt mer kommer att bli en del av företags hållbarhetsredovisning som också innehåller det sociala och ekonomiska ansvaret. Han tror också att redovisningsnämndens rekommendationer vad gäller miljöredovisning kommer att bli mer obligatoriska då de nu grundar sig på frivillighet.

Miljörapporteringen ger ett mervärde åt Componenta. Den hjälper oss att sälja smideskomponenter och stöder vår verksamhet, menar Rousku. Företag som offentligt redovisar om sin miljöpåverkan tror Rousku att har de bästa förutsättningarna för att fortsätta sin verksamhet i Finland. Han tror också att redovisningen i framtiden kan ge företagen vissa privilegier.

BILAGA 7

Intervju med Kaisa Lipponen översatt till svenska.

Kaisa Lipponen har arbetat som chef för Neste Oils yttre kommunikation sedan mars 2010. Hon svarar för företagets utvärtes kommunikation och allt som tillhör området. Till hennes arbetsuppgifter hör också framställa företagets hållbarhetsredovisning. Hon har ingen direkt utbildning inom miljön, men har arbetat i två år som konsult där hon varit med om att producera hållbarhetsredovisningar för företag inom industrin. Hon är utbildad magister i filosofi och anser sig ha en god kännedom över hållbarhetsredovisningar. Hon arbetade som konsult för Neste Oils hållbarhetsredovisning redan ifjol (2009).

Neste utgav sin första miljöredovisning år 1992 bland de första företagen i Finland. Varför man offentligt gjorde det, har Lipponen inte svarat på. Företagets verksamhet kräver dock miljötillstånd.

Neste Oil rapporterar enligt GRI:s riktlinjer (ramverk). I deras koncernledningssystem är deras produktionsanläggningar och verksamhetsområden certifierade enligt ISO och OHSAS miljö-, hälso-, säkerhets-, och kvalitetsstandarder. Deras hållbarhetsredovisning är verifierad av en yttre kontrollant och deras hållbarhetsredovisning följer GRI:s tillämpningsnivå C+. Orsaken varför företaget valde att använda GRI:s ramverk för rapporteringen var att den ger trovärdighet och är internationellt känd, samt att rapporten bedöms av en yttre kontrollant.

Neste Oils raffinaderier och största delen av deras andra verksamheter är certifierade enligt och använder ISO 14001 miljöledningssystem.

På Neste Oil talar man inte om miljöredovisning, utan om ansvarsrapportering (hållbarhetsredovisning). För vi anser att alla områden är viktiga (miljö-, socialt- och ekonomiskt ansvar) som en helhet, säger Lipponen. Orsaken varför man framställer och upprätthåller en hållbarhetsredovisning på Neste Oil kommer från intressenternas förväntningar och yrkande. Lipponen menar att det pga. av deras verksamhet riktas mycket

olika krav på dem. Med intressenter menar Lipponen personal, myndigheter, media och investerare. Av dem uppstår ett behov att berätta om vår verksamhet, där miljöaspekter är en viktig del, säger Lipponen. Neste Oil försöker med sin hållbarhetsredovisning utge information och öppet berätta om deras affärsverksamhet för alla intresserade. Enligt Lipponen är orsaken till människors intresse för företags ansvar globala trender, som t.ex. klimatförändringen. Behovet av att rapportera om vår verksamhet kommer ifrån alla som Neste Oil har att göra med, anser Lipponen. Hon tillägger även att vissa kunder idag kan ha olika krav på företagen de vill samarbeta med. Folk är mera intresserade av företagen och om deras verksamhet/påverkan och vill veta på vilket sätt företag sköter sin verksamhet, vare sig det gäller säkerhets-, kvalitets- eller miljöfrågor. Hon säger också att Neste Oil är i vissa verksamhetsområden skyldiga att rapportera om miljöaspekter för myndigheterna, då deras verksamhet har en betydande miljöpåverkan. Lipponen påpekar ändå att de inte har en offentlig hållbarhetsredovisning för att någon kräver en sådan, utan de har på Neste Oil redan i nästan 20 års tid gett ut en miljöredovisning för att de ansett det vara betydelsefullt och viktigt. Vi förstår vilken påverkan vår verksamhet har och vi vill öppet berätta om den och skapa transparens med hjälp av rapportering, säger Lipponen.

Neste Oils verksamhet har miljöpåverkan. Den främsta miljöpåverkan uppstår vid användningen av företagets slutprodukter dvs. bensin och diesel. En annan stor miljöbelastning är raffinaderierna där man producerar dessa slutprodukter ifrån råolja. Lipponen säger att de hela tiden försöker minimera miljöpåverkan av deras verksamhet. Största insatsen man på Neste Oil gjort för att minska företagets miljöpåverkan är att utveckla nya och renare bränslen för trafiken. Utvecklingen av alternativa bränslen för trafiken är också starkt med i företagets strategi. I företagets årsberättelse berättar vi om hur vi vid produkternas olika livscykelstadier försöker minimera miljöpåverkan och på så sätt inverka på klimatförändringen.

Kaisa Lipponen kan inte svara på frågan om den offentliga hållbarhetsredovisningen ger företaget en ekonomisk fördel. Och hon tvivlar om det ens är möjligt att mäta eller räkna en sådan. Lipponen berättar att företagets ansvarsfrågor är en del av deras affärsmodell och en av affärsverksamhetens grunder. Hållbarhetsredovisningen är isberget som syns utåt, men det görs ett mycket omfattande arbete bakom den offentliga redo-

visningen på Neste Oil. På Neste Oil investerade man 35 miljoner euro på ansvarsarbetet (miljö-, socialt- och ekonomiskt ansvar) ifjol. Arbetets och utvecklingens slutprodukt är själva rapporten som syns utåt. Vi försöker kontinuerligt utveckla vår verksamhet, framhåller Lipponen.

Lipponen tror inte att Neste Oil lockar nya kunder tack vare sin hållbarhetsredovisning. Men hon hoppas att den kan inverka positivt på företagets försäljning. Hon berättar att företagets försäljningsavdelning använder rapporten som ett hjälpmedel i sitt arbete. Det vi berättar om i rapporten är också frågor vi diskuterar och berättar utåt vid olika sammanträffanden med människor, poängterar Lipponen.

Med sin hållbarhetsredovisning vill Neste Oil ge svar på sina intressenters förväntningar. Intressenterna vill veta olika saker som vi öppet rapporterar om och berättar hurudan aktör vi är i samhället, menar Lipponen.

På Neste Oil är de mycket nöjda över sitt miljöarbete och därtill hörande miljöredovisning. Vi försöker dock vara det ledande företaget inom branschen, vilket betyder att vi aldrig kan vara helt tillfredsställda med vår verksamhet och därför utvecklar vi hela tiden vårt ansvarsarbete och investerar mycket pengar inom verksamhetsområdena, säger Lipponen. Inom miljöarbetet finns det ändå förbättringar som skulle kunna göras. Lipponen menar att de skulle kunna samla data/information om sin miljöpåverkan från fler miljöindikatorer än de gör idag. På Neste Oil håller de också för tillfället på att förbättra och utveckla deras program för insamlingen av information. Vi skulle kanske kunna mera utförligt berätta om hela vår anskaffningskedja av råvaror, menar Lipponen.

Lipponen tycker att företag absolut skall offentligt rapportera om sin negativa miljöpåverkan. Men det skulle vara bättre om man skulle kunna reagera på dessa i förhand och förebygga uppkomsten av negativ miljöpåverkan, säger Lipponen. Det gäller enligt Lipponen att definiera vilka risker ett företags verksamhet har och vilken miljöpåverkan kan vara. Och sedan enligt utredningen planera vilka åtgärder som behövs vad gäller utbildning mm. för att minimera eller förhindra företagets negativa miljöpåverkan. Om någonting ändå skulle hända (miljökatastrof), så har Neste Oil också en skyldighet att berätta om detta, menar Lipponen.

Lipponen tror att miljöredovisningen i framtiden kommer att vara ännu mer hopsvetsad med företags annan rapportering och kommunikation. Hon tror inte att man i framtiden kommer att behandla miljöredovisningen i en egen rapport, eftersom det är en så pass viktig del av företags affärsverksamhet och strategi. På Neste Oil kommer de ytterligare att integrera miljörapporteringen med företags ekonomiska rapportering. Och hon tror att intressenternas krav för vad företaget rapporterar om kommer att bli alltmer betydande i framtiden. Lipponen vill också tro på att miljöredovisningen ger ett mervärde till företaget. Men hon kan dock inte förklara på vilket sätt mervärdet uppenbarar sig.